

ابزارهای نظارت پارلمانی (۱)

(مطالعه تطبیقی ۸۸ پارلمان)

این گزارش ترجمه و تلخیص بخشی از گزارشی با عنوان زیر است
که توسط اتحادیه بین‌المجالس درباره ابزارها و نظارت پارلمانی
منتشر شده است:

Hironori Yamamoto, Tools for Parliamentary Oversight:
A Comparative Study of 88 National Parliaments, Inter
Parliamentary Union 2007

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۰۳۰۹

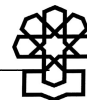
تیرماه ۱۳۸۹

دفتر: مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۷	۱. کمیته‌های پارلمانی
۷	۱-۱. سیستم‌های کمیته
۹	۱-۲. مطالعات و تحقیقات کمیته در مورد اطلاعات دولتی
۱۱	۲. کمیته ناظر اجرای بودجه
۱۲	۲-۱. شیوه کار
۱۷	۲-۲. قانونگذاری ثانوی (قانونگذاری فرعی و تبعی)
۱۹	۲-۳. کار با سایر کمیته‌ها/ یا نمایندگان
۱۹	۲-۴. مشارکت‌ها و کمک‌های آن دسته از اعضای پارلمان که عضو کمیته نیستند
۲۱	۲-۵. دولت در کمیته‌ها
۲۲	۲-۶. شرکت شهروندان در کمیته‌ها
۲۴	۲-۷. تصمیمات مربوط به برگزاری جلسات
۲۷	۲-۸. ارائه اظهارات کتبی
۲۷	۲-۹. جلسات تعاملی و دوسویه
۲۹	۲-۱۰. گزارش‌های کمیته
۳۲	۲-۱۱. مبادله و تعامل در درون پارلمان
۳۳	۲-۱۲. تحقیقات پارلمانی
۳۶	۲-۱۳. کمیته‌های تحقیق موقت
۳۶	۲-۱۴. اقدام و طرح (ابتکاری) درخصوص تأسیس یک کمیته تحقیق
۳۹	منبع و مأخذ

ابزارهای نظارت پارلمانی (۱) (مطالعه تطبیقی ۸۸ پارلمان)

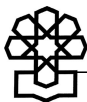
چکیده

هیچ سیستم دمکراتیکی بدون شفافیت و پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری نمی‌تواند وجود داشته باشد و به حیات خود ادامه دهد. مسئولیت اصلی در این زمینه مستقیماً بر دوش پارلمان (مجلس) قرار دارد. پارلمان، با کارکرد اصلی نظارتی خود، دولت را وادار می‌کند که در برابر مردم پاسخگو باشد، و این تضمین را به وجود می‌آورد که سیاست و عملکرد دولت کارآمد و متناسب با نیازهای عموم مردم باشد. نظارت پارلمانی همچنین در کنترل زیاده‌روی‌ها و افراط‌ها که از دولت سر می‌زند، بسیار مهم و حیاتی است.

امروزه، نظارت پارلمانی به هر حوزه‌ای، توسعه و بسط یافته است. برای مثال، بخش یا حوزه امنیت، دیگر یک منطقه ممنوعه برای پارلمان محسوب نمی‌شود. حکومت و زمامداری، چه در سطح ملی و چه در سطح تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی، تنها در صورتی می‌تواند به بقای خود ادامه دهد که از امتیاز، فرصت و مجال نظارت پارلمانی بهره‌مند باشد.

گزارش حاضر خلاصه‌ای از عملکرد پارلمانی در ارتباط با موضوع نظارت است. در سطح جهان، پارلمان‌ها، نقش نظارتی خود را به شیوه‌های گوناگون و متنوعی به انجام می‌رسانند. مطالعه حاضر، اطلاعاتی را درباره طیف وسیعی از ابزارهایی در اختیار می‌گذارد که در دسترس پارلمان‌ها قرار دارد یا آنکه پارلمان‌ها ممکن است متمایل به ایجاد آنها باشند. وجود افتراق و اشتراک میان ابزارهای نظارتی پارلمانی در ۸۸ کشور مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و مثال و نمونه‌های فراوانی برای آن ارائه می‌شود. اتحادیه بین‌المجالس که ناشر این گزارش است، طیف وسیعی از شیوه‌های نظارتی را ارائه می‌کند که پارلمان‌ها و سایر متخصصان علاقه‌مند می‌توانند در جهت ارتقای سطح کارایی و کارآمدی از آنها الهام بگیرند.

این بررسی، مبتنی بر پاسخ‌های حاصل از پرسشنامه‌ای است که مشترکاً توسط اتحادیه بین‌المجالس و مؤسسه بانک جهانی (WBI) در سال ۲۰۰۱، به تمامی پارلمان‌های جهان ارسال و پاسخ‌ها از تمامی مناطق جهان و از کشورهای با سنت‌ها و عرف‌های پارلمانی متفاوت دریافت شد، که تعداد آنها بالغ بر نیمی از پارلمان‌های ملی در سطح جهان بود. علیرغم تلاش‌های بسیاری که در جهت دستیابی به پاسخ‌ها از طیف وسیعی از پارلمان‌ها، صورت گرفت، (باز هم) مطالعه حاضر از نابرابری و عدم توازن جغرافیایی خاصی رنج می‌برد: ۳۸ پاسخ از ۸۸ پاسخ از اروپا و تنها هشت

پاسخ از قاره آمریکا هستند. درصدهای ذکر شده در متن و نمودارهای ارائه شده نیز به ۸۸ پارلمانی مربوط می‌شوند که در مورد ابزارهای نظارتی خود به ارائه اطلاعات پرداخته‌اند.

مقدمه

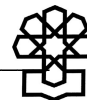
پارلمان معمولاً به عنوان شاخه تقنینی حکومت تلقی می‌شود. در مدل تفکیک قوای جان لاک، قوای تقنینی و اجرایی از هم منفک می‌شوند. قانونگذاری یا تقنین به معنای معین کردن قواعد و حیطه قدرت اجرایی است و قوه مجریه تابع و مطیع قوه مقننه و پاسخگو در برابر این قوه است. پارلمان به عنوان نهادی که نمایندگی مردم را برعهده دارد، به عنوان نهادی تلقی می‌شود که این مراقبت و نظارت را برعهده دارد که تشخیص دهد آیا سیاست عمومی منعکس کننده و نیازهای مردم هست یا خیر. همچنین از پارلمان این انتظار می‌رود که این تضمین و اطمینان را به وجود آورد که سیاست‌های مصوب به درستی مورد تحقق و اجرا قرار گیرند و به شهروندان هدف ارائه شدند. این، نقش نظارت پارلمانی است.

این مطالعه، که مبتنی بر داده‌هایی از ۸۸ پارلمان در سطح جهان است، مثال‌ها و نمونه‌هایی عینی، ملموس و واقعی از ابزارهایی را ارائه می‌دهد که توسط پارلمان‌های مختلف به کار می‌روند تا بتوانند بر دولت‌های خود نظارت کنند و هدف از این مطالعه ارائه راهنمایی عملی و کاربردی برای اشخاصی است که در شاخه تقنینی قرار دارند و نیز یک راهنمایی کاربردی برای آنهایی است که در تلاشند پارلمان‌ها را تقویت کنند تا بدین وسیله ظرفیت نظارتی پارلمانی را بهبود و ارتقا بخشند. این مطالعه، تعریف مقدماتی زیر را برای نظارت پارلمانی به کار می‌برد: در بررسی، مراقبت و نظارت بر کار دولت و مؤسسات و ادارات دولتی، شامل: نظارت بر تحقق و اجرای سیاست‌ها و قوانین، این تعریف بر روی هدف و طبیعت فعالیت‌های نظارتی تأکید و تمرکز دارد، و نه بر روی مراحل شکلی و اجرایی که این فعالیت‌ها در قالب آن به وقوع می‌پیوندند. این تعریف هم کار کمیته‌های پارلمانی و هم کار جلسات عمومی پارلمان و نیز بررسی‌هایی که طی مراحل پارلمانی درخصوص لوایح و چرخه تصویب بودجه به عمل می‌آید را شامل می‌شود.

از این تعریف، می‌توان کارکردهای اصلی نظارت پارلمانی را به صورت زیر توصیف کرد:

- کشف و جلوگیری از سوءاستفاده، رفتار خودسرانه، یا رفتار غیرقانونی و مغایر با قانون اساسی از طرف دولت و ادارات دولتی. نتیجه اصلی این نقش یا کارکرد، حمایت از حقوق و آزادی‌های شهروندان است.

- دولت را موظف به پاسخگویی در برابر این مسئله می‌کند که چگونه از پول پرداخت‌کنندگان

مالیات استفاده می‌شود. پارلمان به کشف موارد اتلاف سرمایه‌ها در درون دستگاه دولتی و ادارات دولتی می‌پردازد.

- این تضمین و اطمینان را به وجود آورد که سیاست‌های اعلام شده از سوی دولت و تصویب شده از سوی پارلمان عملاً و واقعاً مورد اجرا و عمل قرار می‌گیرند. این نقش و کارکرد دربر گیرنده نظارت بر تحقق اهداف تعیین شده از سوی قوه مقننه و برنامه‌های خود دولت است.

- بهبود و ارتقای سطح شفافیت فعالیت‌های دولت و افزایش اعتماد عمومی به دولت، که خود یک از شروط تحقق مؤثر و کارآمد سیاست‌هاست.

به منظور انجام این نقش‌ها و کارکردها، پارلمان‌ها ابزارهای مختلفی را به کار می‌گیرند. برخی از این ابزارها، در متن قانون اساسی یک کشور مورد تصریح قرار می‌گیرند، اما معمولاً بیشتر آنها بخشی از قواعدی هستند که طرز کار (آیین‌نامه‌ها و نظامنامه‌های داخلی) پارلمان را تعیین می‌کنند (این دسته از قواعد غالباً آیین‌نامه‌های داخلی^۱ نامیده می‌شوند. با این وجود، این مطالعه اصطلاح نظامنامه داخلی^۲ را ترجیح می‌دهد).

این ابزارها به لحاظ طبیعت متفاوت هستند.

- پارلمان می‌تواند خیلی ساده صرفاً از دولت اطلاعات بخواهد.
 - پارلمان می‌تواند از دولت بخواهد که سیاست و خط‌مشی خود را به صورت عمومی و علنی شفاف سازد و این سیاست را به صورت عمومی و علنی شرح و توضیح دهد.
 - پارلمان می‌تواند اطلاعات را از منابعی خارج از دولت به دست آورد.
 - پارلمان می‌تواند دیدگاه‌های خود را برای دولت و عموم مردم صریحاً ابراز کند.
- به عنوان آخرین راهکار و چاره، پارلمان غالباً از این قدرت و اختیار قانونی (برگرفته از قانون اساسی) برخوردار است که صاحبان منصب در شاخه اجرایی را برکنار کند یعنی زمانی که به نظر می‌رسد که قوه مجریه نقش و وظیفه خود را دیگر به درستی انجام نمی‌دهد.

به طور روزافزون و فزاینده‌ای، اکنون توجه اصلی بر نقش کمیته‌های پارلمانی و به طور قابل توجهی بر نقش نظارتی آنها متمرکز شده است، در حالی که سابقاً تمرکز اصلی بحث، بر روی خروجی تقنینی یعنی محصول و برون‌داد تقنینی کمیته‌ها بود. در حالی که سیستم‌های کمیته‌ای، به طور وسیعی در سطح پارلمان‌های جهان مشاهده می‌شوند، اما همگی آنها مشابه هم نیستند. برخی پارلمان‌ها از کمیته‌هایی دائمی برخوردارند که هم در قانونگذاری و هم در نظارت نقش دارند، اما برخی دیگر از پارلمان‌ها این گونه نیستند. اختیارات کمیته‌های پارلمانی نیز با هم متفاوتند و برخی

1. Standing Orders
2. Rules of Procedure

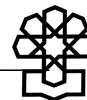
پارلمان‌ها، نسبت به دیگر پارلمان‌ها، از کمیته‌های اختصاصی وضعیت تحقیقی، بیشتر استفاده می‌کنند.

در بسیاری از پارلمان‌ها، کمیته‌های دائمی بر برنامه‌های سازمان‌ها و بخش‌های دولتی از برنامه‌های بودجه‌ای گرفته تا ابعاد مختلف دیگر نظارت کمیته‌های تحقیق تأسیس و تشکیل می‌شوند تا زوایا و ابعاد مثبت و منفی سیاست‌های خاص را مورد بررسی قرار دهند و مسئولیت مقامات صاحب منصب را مورد تعقیب و پیگیری قرار دهند. گزارش‌های کمیته‌های پارلمانی ابزار اصلی بیان و ارائه توصیه‌های لازم به دولت هستند. این مطالعه، روشن می‌کند که چگونه یک کمیته برنامه کاری خود را انتخاب می‌کند، چگونه اظهارنظرهای خود را سازمان می‌دهد و چگونه گزارش‌ها را آماده و تهیه می‌نماید.

کمیته‌ها، همچنین یک مدخل و نقطه ورود برای شهروندان هستند که در کارها و امور پارلمانی درگیر و دخیل شوند. متخصصان می‌توانند به مشاورانی برای کمیته‌های پارلمانی تبدیل شوند یا آنکه اظهارات آنها مورد توجه و استماع قرار گیرد. کمیته‌ها می‌توانند اشخاص یا طرف‌های ذینفع را به جلسات دعوت کنند یا آنکه اعضای از مردم را برای ارائه ادله و مدارک، دعوت نمایند. جلسات عمومی‌ای که از سوی کمیته‌های پارلمانی برگزار می‌شوند از این استعداد و پتانسیل بالقوه برخوردارند که ابزار و وسیله‌ای برای اطلاع‌رسانی به عموم مردم درخصوص مسائل سیاستگذاری و فعالیت پارلمان در مورد این‌گونه مسائل باشند.

در این بین، صحن علنی مجلس، همچنان به‌عنوان یک جلسه بحث و تبادل نظر کلیدی و مهم درخصوص نظارت بر قوه مجریه، باقی می‌ماند. طیف وسیعی از ابزارها وجود دارد که می‌تواند در مجلس شورا به کار رود، به عبارت دیگر پارلمان می‌تواند اظهارات وزرا و دولت را استماع کند و کل مجموعه سیاست دولت را مورد بحث و تبادل نظر قرار دهد. استفاده منظم و کارآمد از ابزارهای کلاسیک مانند سؤالات و بحث‌های پارلمانی می‌تواند دولت را پاسخگو باقی نگه‌دارد و ادار به پاسخگویی کند. این ابزارها، زمینه و امکان بحث‌های متمرکز و شفاف‌سازی سیاست دولت را فراهم می‌آورند. بحث‌ها و گفتگوهای پارلمانی می‌توانند این هدف را به‌طور کامل برآورده سازند، به‌ویژه آنکه اگر جلسه مربوط به رسانه‌ها و رادیو و تلویزیون پخش شود یا آنکه صورتجلسه (خلاصه مذاکرات) منتشر گردد.

پارلمان به‌عنوان یک نهاد بر قوه مجریه نظارت می‌کند، اما اشتباه است که بگوییم این دو قوه از حکومت کاملاً از هم منفک و جدا هستند. درحالی که قانون اساسی و سایر قوانین به‌طور کلی نظارت بر قوه مجریه را در فهرست کارکردها و نقش‌های پارلمان می‌گنجانند، غالباً مشاهده می‌شود که کل قوه مقننه همیشه بر کل قوه مجریه نظارت ندارد. در برخی پارلمان‌ها وزرای کابینه، باید اعضای

پارلمان باشند، و این افراد فراخوانده می‌شوند تا گزارش از فعالیت‌های قوه مجریه ارائه دهند. در این حالت، مجلس پارلمان صحنه و عرصه‌ای است که در آن فعالان مختلف از ابزارهای نظارتی مدیریتی متفاوتی استفاده می‌کنند و دولت می‌تواند از تصمیمات خود دفاع کند.

حضور اعضای دولت در پارلمان در واقع یک مسئله قراردادی، سنتی، توافقی، یا عرفی است و مستقیماً با سیستم دولت یا حکومت مرتبط نیست. برای نشان دادن و روشن ساختن این نکته باید گفت که در آلمان اکثر وزراء، عملاً از نمایندگان مبرز و اعضای پارلمان به شیوه عرفی انتخاب می‌شوند، در حالی که در اتریش، وزراء به لحاظ سنتی و عرفی نمایندگان مبرز یا اعضای پارلمان نیستند. این مسئله برای اعضای دولت عادی و معمولی است که یا به‌عنوان خود اعضای پارلمان یا اصولاً حق بیان نظرات، در مجلس و پارلمان حضور یافته یا شرکت کنند.

در حالی که قانون اساسی ممکن است ابزارهای نظارتی ویژه و معینی را پیش‌بینی و مقرر کند، آیین‌نامه داخلی تصریح می‌کند که کدام فعالان مجاز به استفاده از چه ابزارهایی در چه موقعیت‌هایی هستند. در اقلیت وسیعی از پارلمان‌های دوجلسی، مجلس بالاتر یعنی مجلس اعیان، هیچ‌گونه نقش نظارتی را ایفا نمی‌کند، نقشی که تنها وظیفه و کار اختصاصی مجلس پایین‌تر یعنی مجلس عوام، به حساب می‌آید.

منشأ و سرآغاز نظارت پارلمانی، قبل از ایجاد و توسعه احزاب سیاسی مدرن است. از این‌رو، عادی و طبیعی است که آیین‌نامه داخلی به نمایندگان و اعضای پارلمان اجازه دهد تا مبادرت به استفاده از ابزارهای آیین‌نامه‌ای و شکلی متفاوت نمایند، ابزارهایی مانند سؤالات پارلمانی و بحث‌های کوتاه پارلمانی. این ابزارها از سوی برخی مفسران و گزارشگران ناکارآمد تلقی می‌شوند، گرچه این نگاه ممکن است بازتاب شیوه‌ای باشد که این ابزارها به‌کار گرفته می‌شوند و نه خود ابزارها. به عبارت دیگر این روش به‌کارگیری ابزارهاست که این نگاه را به‌وجود آورده است و نه خود ابزارها. در حالی که برخی سؤالات ممکن است بر روی منافع محدود و معدود حوزه انتخاباتی تکیه و تمرکز داشته باشند، در عین حال این‌گونه سؤالات فرصت و مجال را برای مطرح کردن و مطرح شدن مسائل مربوط به منفعت ملی فراهم می‌کنند. اطلاعات به‌دست آمده از طریق ابتکار عمل‌های فردی، در دسترس تمامی نمایندگان و اعضای پارلمان قرار می‌گیرد و ممکن است به این مسئله ختم شود که کل اجزا و عملکرد دولت مورد سؤال قرار گیرد.

در برخی پارلمان‌ها، گروه‌های سیاسی پارلمانی نیز که معمولاً با احزاب سیاسی خارج از پارلمان در ارتباطند، ممکن است مبادرت به راه‌اندازی و اجرای روندهای نظارتی نمایند. در واقع، چه آنکه احزاب سیاسی رسماً مجاز به اجرا و استفاده از ابزارهای آیین‌نامه‌ای، باشند چه آنکه مجاز نباشند، می‌توانند بر شیوه استفاده از ابزارهایی که در اختیار نمایندگان قرار دارد، تأثیرگذارند. از سویی، گروه‌های سیاسی پارلمانی می‌توانند استفاده از ابزارهای فردی و مجزا را هماهنگ و منظم کنند تا فشار قدرتمندی را بر

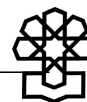
روی دولت قرار دهند. از سوی دیگر، رهبران احزاب در دولت می‌توانند از استفاده کارآمد از ابزارهای نظارتی توسط نمایندگان عضو خود در پارلمان جلوگیری و ممانعت به عمل آورند.

آیین‌نامه داخلی، معمولاً ایجاد موازنه و تعادل میان طرف دولت و طرف مخالف در پارلمان را مد نظر قرار می‌دهد و معمولاً به ایجاد این موازنه اهمیت می‌دهد و غالباً از یکی یا تعداد بیشتری از احزاب مخالف اصلی در بحث‌های پارلمانی حمایت و طرفداری می‌کند.

این مطالعه در نظر دارد یک و فهرست از ابزارهای نظارتی را که در نظارت‌های پارلمانی سراسر دنیا، مورد استفاده قرار می‌گیرد، در دسترس قرار دهد. مطالعه حاضر زوایا و ابعاد آیین‌نامه‌ای (تشکیلی) ابزارهای مستقلی را که معمولاً مورد استفاده قرار می‌گیرند، مورد بررسی قرار می‌دهد. این مطالعه به دنبال آن نیست که اجرای ابزارهای نظارتی مختلف را مورد بررسی قرار دهد، به یک معنا این مطالعه یک مطالعه تئوریک و نظری است. همچنین، این مطالعه، در مورد این مسئله که کدام ابزارها یا کدام پارلمان کارآمدتر از دیگری است، به ارائه قضاوت‌های کلی نمی‌پردازد. فقدان یک ابزار در یک پارلمان خاص لزوماً بدین معنا نیست که نقش نظارتی آن «ضعیف‌تر» از نقش نظارتی پارلمان‌هایی است که از آن ابراز ویژه برخوردارند. همچنین این‌گونه نیست که وجود طیف وسیعی از ابزارهای نظارتی در یک پارلمان معین، استفاده کارآمد از آنها را تضمین نماید.

در مرکز مسئله نظارت پارلمانی کارآمد، مفهوم قدرت قرار دارد. این مسئله صرفاً موضوعی نیست که به قدرت‌ها و اختیارات نسبی مطرح میان پارلمان و قوه مجریه، ارتباط پیدا کند، بلکه مسئله‌ای است مربوط به موازنه قدرت میان احزاب و موازنه قدرت در درون احزاب. در واقع، این آرایش و ترکیب قدرت حزبی است که می‌تواند غالباً رابطه میان پارلمان و قوه مجریه را تعیین و مشخص کند. در یک سیستم ریاستی، در موقعیت‌هایی که قوه مقننه تحت کنترل و نظارت حزبی متفاوت از حزب رئیس‌جمهور است، معمولاً این‌گونه نیست که نظارت پارلمانی دقیق و سخت باشد، بلکه رقابت حزبی به‌سادگی می‌تواند به مانع نظارت تبدیل شود. در یک سیستم پارلمانی، و در سیستم‌های ریاست‌جمهوری‌ای در آن یک حزب مشخص و واحد هر دو قوه دولت را تحت کنترل خود دارد، گرایش و تمایل مخالف و متضادی وجود دارد: نظارت ممکن است در اثر شیوه‌ای که قدرت در درون حزب یا ائتلاف حاکم، اعمال می‌شود، کند شود، یا در اثر شیوه‌ای از رقابت میان احزاب که مانع از آن می‌شود که مخالفت‌های داخلی در درون احزاب علناً ابراز شود، کند گردد.

از این رو، درحالی که منفعت وجود احزاب مخالف این است که موجب نظارت بسیار دقیق‌تر و سخت‌تر بر قوه مجریه می‌شود، اعضای یک حزب حاکم می‌توانند از اکثریت خود استفاده کنند، تا بدین وسیله این اطمینان را به‌وجود آورند که وزرا با افشاگری یا یک گزارش انتقادی، نگران نشوند.

۱. کمیته‌های پارلمانی

۱-۱. سیستم‌های کمیته^۱

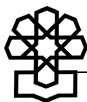
کمیته‌ها به‌طور کلی عموماً در پارلمان‌های سراسر جهان به چشم می‌خورند. یک کمیته پارلمانی یک گروه از نمایندگان مبرز و اعضای پارلمان هستند که توسط یک مجلس انتخاب و منصوب می‌شوند (یا آنکه در موارد مربوط به کمیته‌های مشترک در یک پارلمان دو مجلسی، توسط فرد و مجلس، انتخاب و منصوب می‌شوند) تا کارها و وظایف مشخص شده خاص و معینی را برعهده بگیرند. کمیته‌ها زمینه، فضا و موقعیتی را فراهم می‌کنند که موجب تسهیل در امور زیر می‌شود: بررسی و موشکافی مشروح و مفصل پیش‌نویس قوانین، نظارت بر فعالیت‌های دولت و تعامل با فعالان دولتی و خارجی. بخش قابل توجهی از کارهای پارلمانی اکنون در کمیته‌ها انجام می‌گیرد و نه در صحن علنی. مجلس یا آنکه موضوعات را به کمیته‌ها ارجاع می‌دهد یا آنکه به کمیته‌ها این اختیار را می‌دهد که خود مسائل و موضوعات را برای بررسی انتخاب کنند.

کادر ۱. مثال‌ها و نمونه‌هایی از سیستم‌های مختلف کمیته

پارلمان‌ها در اروپای قاره‌ای	پارلمان‌ها در عرف سنت وست مینستر
- کمیته‌های دائمی تقنینی	- کمیته‌های تقنینی
- کمیته‌های دائمی غیرتقنینی	- کمیته‌های ویژه
- کمیته‌های غیردائمی	- کمیته‌های دائمی و ثابت
- کمیته‌های مشترک	- کمیته‌های مشترک
- کمیته‌های تحقیق و رسیدگی	- کمیته‌های فرعی
	- کمیته‌های کل
	- کمیته‌های داخلی یا درونی

کمیته‌های مختلف و متنوع در پارلمان، یک سیستم کمیته‌ای محسوب می‌شوند و هر پارلمان، سیستم کمیته‌ای خاص خود را داراست. انواع کلی از سیستم کمیته‌ای قابل شناسایی هستند، که مبنای این شناسایی، تاریخچه و عرف پارلمانی است. با این وجود، تحول و تکامل سیستم کمیته‌ای منحصر به خود همان پارلمان خاص است. این مطالعه، به‌جای آنکه در تلاش باشد تا سیستم‌های کمیته‌ای را شناسایی کند، ابزارهایی را که در دسترس کمیته‌های پارلمانی و اعضای آنها قرار دارد، مورد بررسی قرار خواهد داد، ابزارهایی که کمیته‌ها نقش نظارتی خود را با آنها به انجام می‌رسانند. تمامی کمیته‌ها نقش نظارتی را ایفا نمی‌کنند. این مطالعه کمیته‌های داخلی را شامل نمی‌شود که

۱. کمیته‌های پارلمانی معادل کمیسیون‌های مجلس در کشور ما هستند.

با اداره و سازماندهی در درون مجلس سروکار دارند.

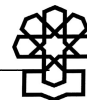
در اینجا لازم است تمایز میان کمیته‌های دائمی (که به‌عنوان کمیته‌های ثابت نیز شناخته می‌شوند) و کمیته‌های موقتی (اختصاصی) [کمیته‌های موقتی و موقتی که برحسب ضرورت ایجاد می‌شوند] که تأسیس می‌شوند تا به یک مسئله ویژه در یک بازه زمانی خاص بپردازند، را مد نظر قرار دهیم.

پارلمان می‌تواند یک کمیته نظارتی عمومی تأسیس نماید، که با نظارت، فعالیت سایر کمیته‌های دائمی را هماهنگ می‌کند. یک کمیته نظارت می‌تواند توصیه کند که سایر کمیته‌های دائمی، مشکلات و مسائل خاصی را که این کمیته شناسایی کرده، مورد رسیدگی قرار دهند. سایر کمیته‌های دائمی نیز می‌توانند موضوعات را نزد کمیته عمومی نظارت مطرح کنند.

بسیاری از پارلمان‌ها از یک مجموعه از کمیته‌های دائمی برخوردارند که به حوزه‌های سیاستگذاری وزارتخانه‌ها، ادارات و سازمان‌های دولتی مربوط می‌شوند (این کمیته‌ها، کمیته‌ها مرتبط با وزارتخانه‌ها یا سازمان‌ها و ادارات دولتی نامیده می‌شوند). این کمیته‌ها ممکن است به‌گونه‌ای سازماندهی شوند که دقیقاً به تعداد وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی را باشند، یا آنکه یک سازمان یا وزارتخانه ممکن است تحت نظارت دو یا چندین کمیته پارلمانی باشد. این امر در کمیته‌های دائمی رایج و معمول است که هم لوایح و طرح‌های وزارتخانه یا سازمان دولتی متناظر را به مشورت و بحث و تبادل نظر بگذارند، و هم در عین حال مسئول نظارت بر وزارتخانه‌ها یا سازمان دولتی متناظر مربوطه باشند. نامگذاری کمیته‌ها از یک پارلمان به پارلمان دیگر، کاملاً متفاوت است، و این خود می‌تواند منشأ خلط و اشتباه باشد. یک کمیته با عنوان مشابه، ممکن است در یک پارلمان یک کمیته وزارتخانه‌ای یا سازمانی باشد و در پارلمان دیگر یک کمیته غیروزارتخانه‌ای باشد.

نقش و وظیفه اصلی کمیته‌های پارلمانی این است که برای شور و مشورت و بررسی در صحن مجلس آماده باشند. کمیته‌ها گزارش‌هایی را تهیه و آماده می‌کنند و گاهی اوقات یک نماینده یا نمایندگانی از کمیته در بحث‌های صحن مجلس در مورد این مسائل گزارش می‌دهند. کار کمیته در بحث‌های احتمالی، در مجلس حائز اهمیت است. وجود و حضور کمیته‌های تخصصی بسیار بر ارزش کار پارلمان می‌افزاید. آنها می‌توانند توأمأ و همزمان با هم کار کنند تا مشکل واحد و یکسانی را از زوایای مختلف حل نمایند.

علاوه بر این، کمیته‌ها می‌توانند به‌عنوان هیئت‌ها و مجموعه‌های رابط و واسطه میان گروه‌های ذینفع و مراجع و مقامات ذیصلاح زیربط، کار و فعالیت کنند و می‌توانند نقاط ورودی برای شهروندان در جهت ورود آنها به کار پارلمانی باشند. به‌طور کلی، ترکیب یک کمیته منعکس‌کننده

ترکیب مجلس اصلی است. گروه‌های سیاسی پارلمانی، معمولاً متناسب با توان و قدرت عددیشان در مجلس و در کمیته‌ها از نماینده برخوردارند. به گروه‌های کوچک‌تر ممکن است توجه خاصی شود تا نمایندگی آنها در کمیته‌ها، چه به‌عنوان اعضای پیوسته چه به‌عنوان ناظران، تضمین گردد.

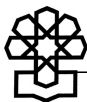
با این وجود، صرف حضور اعضای جناح مخالف در کمیته‌ها برای تضمین نظارت پارلمانی کارآمد و مؤثر، کافی نیست. عوامل بسیار دیگری نیز بر شیوه انجام نقش نظارتی کمیته‌ها تأثیرگذارند. اول آنکه، در جایی که یک گروه پارلمانی، یک اکثریت پارلمانی را تحت فرمان و تسلط خود دارند، همان گروه ممکن است یک اکثریت را در هر کمیته‌ای تحت کنترل و تسلط خود داشته باشند. کار نظارتی کمیته‌ها، مستلزم و نیازمند همکاری با حزب اکثریت است، که معمولاً حزبی در دولت است. از این رو، حزب حاکم ممکن است از این امکان برخوردار باشد که دامنه و قلمرو کار نظارت را محدود نماید. دوم آنکه، رهبری کمیته‌ها می‌تواند به انحصار احزاب دولتی درآید این امر در صورتی است که تصمیم‌گیری در مورد تعیین وضعیت این جایگاه‌ها، با یک اکثریت خاص در مجلس باشد. ترکیب و آرایش رهبری (رهبران) کمیته‌ها حائز اهمیت است، زیرا رهبر کمیته (رهبران کمیته‌ها) معمولاً مسئول آماده‌سازی پیش‌نویس برنامه کاری کمیته‌ها هستند.

در پارلمان‌هایی که ائتلاف‌های چندحزبی در آن رایج و مرسوم است، ریاست کمیته‌ها میان احزاب مختلف [آن پارلمان] توزیع می‌شوند. بسیاری از پارلمان‌ها قواعدی دارند که مقرر می‌کنند که احزاب مخالف صاحب برخی کرسی‌های کمیته هستند و یا آنکه برخی کرسی‌ها را به شکل جمعی در اختیار می‌گیرند.

توصیف و توضیح فوق اساساً بیشتر به کمیته‌های دائمی مربوط می‌شود. علاوه بر نظارت بر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی از طریق کمیته‌های دائمی، پارلمان می‌تواند در مورد مسائل ویژه دست به تحقیقات بزند. پارلمان بین دو انتخاب مخیر است: می‌تواند تحقیقات مزبور را به کمیته‌های موجود ارجاع دهد یا آنکه کمیته‌های موقت اختصاصی تحقیقاتی تأسیس نماید. کمیته‌های تحقیق اقدام به جمع‌آوری اطلاعات در خصوص حوادث و رویدادهای خاص و اسباب و علل آنها می‌نمایند، آنها همچنین به انجام بررسی‌های لازم و تحقیقات در مورد مدیران و مسئولان مالی و فنی و خدمات عمومی یعنی دستگاه و بخش دولتی می‌پردازند. کار تحقیقاتی کمیته‌ها، مکمل کار نظارتی است که توسط کمیته‌های دائمی انجام می‌گیرد.

۱-۲. مطالعات و تحقیقات کمیته در مورد اطلاعات دولتی

کمیته‌های دائمی مربوط به وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها، اداره وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های متناظر موجود در قوه مجریه را یا با ابتکار عمل و قوه تشخیص خود، یا آنکه به درخواست مجلس، با دقت

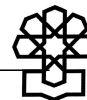
کامل و وسواس بسیار مورد بررسی، رسیدگی و مذاقه قرار می‌دهند. این‌گونه نقش‌ها گاهی اوقات در نظامنامه داخلی تصریح و مشخص می‌شوند. برای مثال ماده (۴) ۴۹ از قانون موضوعه پارلمان لیتوانی، مقرر می‌کند که یکی از اختیارات اصلی و مهم کمیته‌ها این است که در برنامه دولت را مورد بررسی قرار دهند، که این بررسی یا با ابتکار عمل و تشخیص خود کمیته‌ها یا با راهنمایی و دستورالعمل پارلمان انجام می‌گیرد، طبق این اختیارات کمیته‌ها می‌توانند برنامه‌های فعالیت‌های دولت یا سایر نهادهای دولتی را، در حوزه خاص خود، مورد بررسی قرار دهند و نتیجه‌گیری‌های خود را به پارلمان ارائه دهند».

درواقع این رئیس کمیته است که برنامه کاری کمیته را تهیه و آماده می‌کند، که این امر مجال و فرصت قلمرو قابل توجهی را برای وی فراهم می‌کند که کار نظارتی کمیته را مورد حمایت و تأیید قرار دهد یا آنکه آن را با مانع و مشکل روبرو سازد. دو نوع متفاوت از رؤسای کمیته وجود دارند. در برخی پارلمان‌ها، رئیس کمیته تنها تصمیم‌گیرنده است. در سایر پارلمان‌ها، کمیته از یک هیئت رئیسه دسته‌جمعی برخوردار است. معمولاً هم احزاب دولت و هم احزاب جناح مخالف، کرسی‌ها را در این هیئت در اختیار می‌گیرند.

برنامه‌های اداری و اجرایی و گزارش‌های پیشرفت به‌طور کلی به‌صورت سالیانه توسط قوه مجریه تهیه و آماده می‌شوند بررسی دقیق این‌گونه اسناد زمان‌بر است و ممکن است بیش از یک سال به طول انجامد. در پارلمان‌هایی که در آن کمیته‌های دائمی، هم به بررسی و تبادل نظر در مورد طرح‌ها و لوایح و هم به امر نظارت بر سازمان یا وزارتخانه دولتی متناظر می‌پردازند، این مسئله حائز اهمیت است که زمان کافی برای فعالیت‌های نظارتی داشته باشند.

دستیابی به این امر در درجه اول، با برگزاری جلسات غیرتقنینی پی‌درپی امکانپذیر است برای مثال، در ابتدای هر یک از جلسات سالیانه مجلس نمایندگان بلژیک، کمیته‌های دائمی، یک دستورجلسه هفتگی را تعیین و مشخص می‌کنند که کدام جلسات اصولاً به‌کار تقنینی اختصاص دارند و کدام جلسات به سؤالات و استیضاح‌ها اختصاص می‌یابند. دستورجلسه مزبور به اطلاع هیئت رئیسه پارلمان می‌رسد. در درجه دوم کمیته‌ها می‌توانند یک دوره زمانی نسبتاً طولانی برای فعالیت‌های نظارتی خود تعیین کنند.

کمیته‌های پارلمانی، غالباً نهادهای دولتی و سایر مکان‌ها را، هم در پایتخت و هم در محل‌های دیگر، مورد بازدید قرار می‌دهند، تا بتوانند جزئیات برنامه‌های اجرایی و اداری خاص و تحقق و اجرای آنها را مورد بررسی و مطالعه قرار دهند. در جمهوری کره، ۲۰ روز از جلسه عادی پاییزی به کمیته‌ها اختصاص داده می‌شود، که در ارتباط با بررسی‌های سالیانه آنها در خصوص اداره امور دولت است.

کادر ۲. بررسی سالیانه مدیریت دولتی توسط مجمع ملی جمهوری کره

بلافاصله پس از مراسم افتتاحیه در هر پاییز، مجمع دوره زمانی معینی را تعیین می‌کند که در طول آن مدت، مدیریت دولت مورد بررسی قرار خواهد گرفت و سپس وارد دوره تعطیلی موقت یا تنفس می‌شود. در طول دوره تنفس یا تعطیلی موقت، کمیته‌های دائمی و ثابت طرح‌های مربوط به بررسی را تهیه و آماده کرده و آنها را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهند. دستور برگزاری یک جلسه عمومی صادر و اعلام می‌شود تا بررسی ادارات و مؤسسات را مورد تأیید قرار دهد و سپس مجلس دوباره وارد دوره تنفس و فترت می‌شود. در طول این دوره دوم از تنفس، کمیته‌ها برای انجام بررسی‌ها آماده می‌شوند. بیست روز در طول هر جلسه به بررسی اداره و مدیریت دولت اختصاص می‌یابد. پس از تکمیل بررسی‌ها، دولت طرح بودجه خود را برای سال بعد ارائه می‌دهد و کمیته‌ها شروع به بررسی طرح‌ها و پیشنهادات بودجه‌ای می‌کنند.

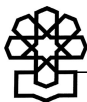
- نظارت بر بودجه

نظارت بر بودجه یکی از وظایف و نقش‌ها و کارکردهای اصلی کمیته‌های دائمی و مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌هاست، زیرا اجرای بسیاری از برنامه‌های دولتی بلکه اکثر آنها، مستلزم بودجه است. برعکس، قانون بودجه مصوب پارلمان یا اسناد الحاقی ضمیمه شده به این قانون، نشان می‌دهد که چه مقدار پول به هر کدام از اهداف سیاستگذاری تخصیص می‌یابد، اهدافی که قرار است با یک برنامه دولتی یا چندین برنامه دولتی تحقق یابد. از این رو، نظارت بودجه‌ای ابزار کلیدی است که با آن کمیته‌های مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها، به برنامه‌های دولتی دسترسی پیدا می‌کنند. در حالی که بررسی و موشکافی کمیته‌ای مبتنی بر قانون بودجه و گزارش‌های دولتی است، قلمرو تحقیقات می‌تواند از این حد فراتر رود، به طوری که به مسئله مناسب بودن خود یک سیاست پرداخته شود.

۲. کمیته ناظر اجرای بودجه

بسیاری از پارلمان‌ها از یک کمیته پارلمانی برخوردارند تا اجرا و تحقق بودجه را در سطح وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی مورد بررسی دقیق و موشکافی قرار دهند. در اکثر موارد، این کمیته یک کمیته دائمی است.^۱ دو نوع اصلی از این گونه کمیته‌های دائمی که به تحقق و اجرای بودجه مربوط می‌شوند، قابل شناسایی هستند. یک نوع آن کمیته بودجه یا مالی است، که با وزارت دارایی متناظر است، که هردوی آنها لایحه بودجه را (تنظیم و) تصویب می‌کنند و گزارش‌های مربوط به تحقق و اجرای آن را مورد بررسی دقیق قرار می‌دهند. نوع دیگر، کمیته محاسبات عمومی است، که در مذاکرات مربوط به

۱. در تعداد کمی از پارلمان‌ها، کمیته مزبور یک کمیته ویژه است که هر ساله برپا می‌شود و زمانی که کار بر روی بودجه سالیانه را به پایان می‌رساند، کار را متوقف می‌نماید.

پیش‌نویس بودجه، شرکتی ندارند. کمیته محاسبات عمومی غالباً از سایر کمیته‌های دائمی به‌لحاظ ترکیب‌بندی و آرایش متفاوت است و اغلب ریاست آن را یکی از اعضای جناح مخالف برعهده دارد. کمیته‌های محاسبات عمومی، معمولاً گزارش‌های واصله از نهاد عالی حسابرسی کشور را مورد بررسی قرار می‌دهند. در برخی کشورها، کمیته‌های مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها نیز ممکن است گزارش‌های نهاد حسابرسی را دریافت کنند. اتریش و آلمان کشورهایی هستند که در آن یک کمیته فرعی دائمی از کمیته بودجه، گزارش دولت را مورد بررسی قرار می‌دهد.

کادر ۳. کمیته محاسبات عمومی پارلمان اوگاندا

در اوگاندا، ماده (۱۴۸) از آیین‌نامه داخلی، ترکیب و آرایش کمیته محاسبات عمومی را مشخص و مقرر می‌کند. در انتخاب اعضای کمیته محاسبات عمومی، کمیته تجارت، باید تجربه، تحصیلات و جنسیت نماینده را مد نظر قرار دهد. کمیته تجارت همچنین باید تضمین کند که اکثریت اعضای این کمیته از حزب جناح مخالفند. کمیته محاسبات عمومی باید تحت ریاست یکی از اعضای حزب جناح مخالف باشد.

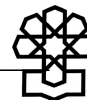
کمیته مربوط به تحقق و اجرای بودجه می‌تواند برخی از اعضای خود را تعیین و منصوب کند، و این مسئولیت را به آنها واگذار و محول نماید که بر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی خاص یا جوانب مدیریتی ویژه‌ای نظارت کنند. این اعضای منصوب شده بازرس نامیده می‌شوند.

۲-۱. شیوه کار

کمیته مربوط به تحقق و اجرای بودجه، در تهیه پیش‌نویس گزارش‌های خود، از روش‌های زیر استفاده می‌کند: یا آنکه بر گزارش‌های سالانه و ویژه نهاد حسابرسی کل تکیه و تمرکز می‌کند، یا آنکه در هنگام تهیه پیش‌نویس خود یا تهیه قطعنامه مجلس درخصوص محاسبات دولتی، از گزارش نهاد عالی حسابرسی کشور به‌عنوان یک ابزار مورد استناد استفاده می‌کند.

کادر ۴. کمیته محاسبات عمومی مجلس عوام انگلستان

کمیته محاسبات عمومی (PAC)، که اصولاً به‌طور مرسوم ریاست آن برعهده یکی از اعضای ارشد حزب جناح مخالف است از سوی مجلس موظف و متعهد می‌شود که گزارش‌ها و محاسباتی را که از طرف دولت نزد مجلس مطرح می‌شود، مورد بررسی قرار دهد. وی همچنین در مورد گزارش‌های اداره حسابرسی ملی، بررسی‌های مفصلی را انجام می‌دهد، به‌طوری‌که ادله را در موارد مربوط، از مأموران محاسبات دولتی دریافت می‌کند و نتایج آن را به مجلس گزارش می‌دهد. نیکسب و حسابرس کل یا نماینده و معاون و یک مقام ارشد از وزارت دارایی، در تمامی جلسات کمیته محاسبات عمومی شرکت می‌کنند. کمیته محاسبات عمومی ۴۰ تا ۵۰ گزارش مربوط به محاسبات و حسابرسی‌ها و گزارش‌های مربوط به بودجه را هر ساله مورد بررسی قرار می‌دهد.

کمیته ممکن است گزارش‌های خود را مستقیماً برای مراجع و مقامات و مسئولان ذیصلاح دولتی یعنی برای کارشناسان و صاحب‌نظران ارسال کند. به طوری که از آنها توضیحات لازم را درخواست کرده و توصیه‌هایی به آنها بکند. دولت موظف است به آنها پاسخ دهد. وی همچنین ممکن است از کمیته محاسبات عمومی بخواهد که حسابرسی‌های ویژه‌ای را در مورد برنامه‌هایی ویژه یا زوایا و ابعاد خاصی از آن برنامه‌ها انجام دهد. مطابق ماده (۱۰۵) از قانون پارلمان ژاپن، «هر یک از کمیته‌ها، این حق را دارند تا حسابرسی‌هایی را در مورد محاسبات ویژه ابعاد خاصی از محاسبات مختلف، مطالبه و درخواست کنند.

کادر ۵. درخواست حسابرسی از سوی مجلس مشاوران ژاپن

پارلمان ژاپن این اجازه و اختیار را دارد که از هیئت حسابرسی بخواهد که نحوه هزینه دولت را مورد حسابرسی قرار دهد و نتایج مربوط را گزارش دهد. در عمل، این‌گونه درخواست‌ها توسط کمیته‌ها مطرح می‌شود و از طریق مجلسی که کمیته بدان متعلق است، به هیئت مزبور انتقال می‌یابد. کمیته حسابرسی مجلس مشاوران^۱ در سال ۲۰۰۵، چنین درخواستی را در مورد «موضوعات مرتبط با کمک اقتصادی دولت به کشورهای در حال توسعه»، مطرح نمود و در سال ۲۰۰۶، یک درخواست در ارتباط با موضوعات و مسائل خاص‌تر را مطرح کرد.

کمیته مربوط به تحقق و اجرای بودجه این اجازه و اختیار را دارد که از اداره حسابرسی عمومی بخواهد که در مورد حساب‌هایی که در آن، کمیته، تخلفات و تقلباتی را احراز می‌کند، حسابرسی‌های ویژه‌ای را انجام دهد. در برزیل، این کمیته می‌تواند از دیوان حسابرسی بخواهد که در مورد تخلفات و تقلبات تشخیص داده شده از طریق کار کمیته، نظرات و عقاید نهایی خود را ارائه دهد. اگر دیوان حسابرسی، با این مسئله توافق و هم‌عقیده باشد، مجازات‌ها و سایر ضمانت اجراها، در مورد برنامه‌های مربوط اعمال خواهد شد.

کادر ۶. کمک و همکاری دیوان حسابرسی با کمیته مشترک پروژه‌ها، بودجه و مالیات‌بندی در برزیل

کمیته مشترک دائمی از سناتورها و نمایندگان، حساب‌هایی را که همه‌ساله توسط رئیس‌جمهوری ارائه می‌شود، مورد بررسی قرار داده و نظر خود را اعلام می‌کند. کمیته در مراحل مختلف از دیوان حسابرسی، درخواست کمک و همکاری می‌کند.

۱. مانند سایر کمیته‌های کنگره، کمیته می‌تواند اطلاعاتی را در ارتباط با نتایج حسابرسی‌ها، درخواست کند و بررسی‌ها توسط دیوان حسابرسی انجام می‌شود.

۲. کمیته می‌تواند از مقام و مرجع صلاحیت‌دار دولتی مسئول بخواهد که در زمانی که آثار و نشانه‌هایی از هزینه‌های غیرمجاز را مشاهده می‌کند، به ارائه توضیح یا توجیه بپردازد.

۳. اگر توضیحات ارائه نشوند یا آنکه کافی نباشند، کمیته از دیوان می‌خواهد نظر و عقیده نهایی خود را ظرف ۳۰ روز، در مورد موضوع مطرح ارائه دهد.

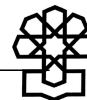
۴. اگر دیوان حسابرسی هزینه‌ها را تخلف یا تقلب بداند، کمیته به کنگره پیشنهاد می‌کند که هزینه‌های مزبور به حالت تعلیق درآیند.

۵. در صورتی که هزینه‌های غیرقانونی و حساب‌های متخلفانه یا تقلبی شناسایی شوند، دیوان حسابرسی، نسبت به احزاب و گروه‌های مسئول مجازات‌ها و ضمانت اجرای پیش‌بینی شده در قانون را اعمال می‌کند، که (در کنار سایر مجازات‌ها)، یک جریمه مالی متناسب با خساراتی که بر دارایی عمومی تحمیل شده است، تعیین خواهد شد.

مأخذ: قانون اساسی برزیل، مواد اصول هفتادویکم و هفتادودوم.

علاوه بر ارائه گزارش‌های قانونی و به بحث گذاشتن آنها نزدیک کمیته تخصصی، اعضای نهاد عالی حسابرسی (SAI) ممکن است به‌طور کلی به کمیته‌های پارلمانی نیز دسترسی داشته باشند. در پارلمان لهستان، یک نماینده صلاحیت‌دار از هیئت عالی نظارت، که در جلسه کمیته شرکت دارد، ممکن است در مورد گزارش‌ها و اطلاعات ارائه شده به کمیته توسط نمایندگان دولت یا توسط سایر اشخاص شرکت‌کننده در جلسه، اظهار نظر کند و ... به درخواست کمیته - رسیدگی‌ها و بررسی‌های انجام گرفته توسط هیئت عالی نظارت را مورد توضیح قرار دهد.

کمیته مربوط به تحقق و اجرای بودجه می‌تواند دسترسی مستقیمی به اسناد دولت داشته باشد، برای مثال، در نیکاراگوئه این‌گونه است، یعنی کشوری که در آن به کمیته دائمی اقتصاد، امور مالی و بودجه اجازه دسترسی به تمامی اسناد سازمان‌های دولتی مربوط داده می‌شود. همچنین کمیته می‌تواند از دولت بخواهد که از طریق یک پرسشنامه به ارائه اطلاعات بپردازد. بازرسان ویژه کمیته مربوط به امور مالی، اقتصاد کلان (عمومی) و طرح‌ریزی، در مجمع ملی فرانسه، از فرم‌های پاسخ‌دهی استفاده می‌کنند تا اطلاعاتی را از وزارتخانه‌ها به دست آورند. از ۴۲ بازرس ویژه‌ای که توسط کمیته انتخاب و منصوب می‌شوند، درخواست می‌شود تا گزارش‌هایی را در مورد واحدهای بودجه‌ای که تحت نظارت آنها است به کمیته عمومی، ارائه دهند.

بازرسان ویژه، در هنگام تهیه پیش‌نویس گزارش‌های خود، از پرسشنامه‌های کامل شده توسط وزارتخانه‌ها و نیز از فعالیت‌های نظارتی انجام گرفته توسط خود بازرسان در طول سال، استفاده می‌کنند. بازرسان کمیته می‌توانند به کانال‌های ارتباطی با سایر کمیته‌ها تبدیل شوند. در مجمع ملی فرانسه، اطلاعات به‌دست آمده توسط بازرسان ویژه کمیته مربوط به امور مالی و اقتصاد کلان برای بازرسان منصوب شده از جانب سایر کمیته‌های دائمی، ارسال می‌گردد.^۱ کمیته‌های مربوط به تحقق و اجرای بودجه نیز می‌توانند از سایر کمیته‌های دائمی بخواهند تا رسیدگی‌ها و بررسی‌هایی را در مورد تحقق و اجرای برنامه‌های خاص به انجام برسانند.

۱-۲. نظارت بر برنامه‌ریزی بلندمدت

طرح‌های بلندمدت دولت نیز می‌تواند در خلال نظارت سالیانه بر برنامه‌های دولت، مورد بررسی قرار گیرد.

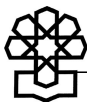
کادر ۷. برزیل: بررسی طرح‌ها و برنامه‌ها توسط یک کمیته مشترک

در برزیل، دولت یک طرح برای یک دوره زمانی چهارساله مشخص را، به‌منظور تأیید و تصویب، به پارلمان ارائه می‌کند. به محض تصویب، طرح چندساله مزبور، تهیه بودجه سالیانه را برای هر سال تحت تأثیر قرار می‌دهد. دولت نیز ملزم و موظف است که طرح‌ها و برنامه‌های ملی، منطقه‌ای و بخش‌های اقتصادی را مطابق این طرح چندساله تهیه کند. کمیته مشترک مربوط به طرح‌ها، بودجه و مالیات‌بندی، پیش‌نویس بودجه سالیانه را مورد بررسی قرار می‌دهد و عقیده و نظر خود را درخصوص طرح‌ها و برنامه‌های ملی، منطقه‌ای و بخش‌های اقتصادی اعلام می‌کند.

مأخذ: «بودجه‌بندی در برزیل»، ژورنال OECD در مورد بودجه‌بندی، جلد ۳، شماره ۱، ۲۰۰۳.

این نوع از نظارتی که در مورد مسائل توسعه بلندمدت به‌کار می‌رود گاهی اوقات در مورد دفاع ملی نیز اعمال می‌شود. کمیته دفاع ملی مجمع ملی فرانسه، برنامه‌ریزی چندساله مالی مربوط به نیروهای مسلح را به‌طور دقیق مورد بررسی قرار می‌دهد. لایحه برنامه‌ریزی نظامی که طرح‌های موقت چندساله (پنج تا ۶ ساله) مالی نیروهای مسلح را تعیین می‌کند، به‌طور دقیق و مفصل و با جزئیات کامل توسط کمیته دفاع مورد بررسی قرار می‌گیرد و توسط کمیته مالی مورد بحث و تبادل نظر واقع می‌شود. علاوه بر این، کمیته دفاع این وظیفه را برعهده یک یا چندین عضو از اعضای خود محول می‌کند که در مورد مسائلی که ارزش و اهمیت تحقیق و مطالعه دقیق و عمیق را دارند، اقدام به نوشتن گزارش‌هایی نمایند. کمیته، افکار و عقاید تمامی افرادی را که وی نظراتشان را چه برای تهیه گزارش‌ها یا عقاید چه آنکه برای کسب اطلاعات ضروری می‌داند، استماع می‌کند، ازجمله، وزرای

۱. مجمع ملی فرانسه، نظامنامه داخلی، ماده (۱۴۶).

دفاع و امور خارجه، رؤسای ستاد ارتش و هیئت نمایندگی کل مربوط به برنامه‌ریزی‌ها.

۲-۱-۲. نظارت بر تحقق و اجرای قوانین

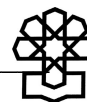
به‌عنوان یک مجموعه و هیئت تقنینی، پارلمان تحقق و اجرای قوانینی را که خود به تصویب رسانده است، مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این کار معمولاً به عنوان طرح‌ها و پیشنهادات حساب شده مشورتی پارلمانی به انجام می‌رسد، اما این کار می‌تواند از طریق فعالیت‌های غیرتقنینی کمیته‌ها نیز انجام پذیرد.

کادر ۸. نظارت بر تحقق و اجرای قوانین در پارلمان اسلونی

کمیته‌ها باید به‌ویژه ... بر رعایت و اجرای قوانین و بر این موضوع که آیا مقررات مصوب دولت برای تحقق و اجرای قوانین مطابقت دارد یا خیر نظارت کنند. در جایی که یک کمیته موردی از نقض قانون را مشاهده کند یا آنکه یکی از مقررات اجرایی مربوط به قانون مغایر با قانون و ناقض آن است، یا آنکه چنین مقرره اجرایی اصلاً مطرح و صادر نشده است، یا آنکه به‌موقع صادر و منتشر نشده است، کمیته باید این مسئله را به عضو مربوطه دولت، یا به رئیس سازمان مرکزی مربوطه در مدیریت دولتی، اعلام کند و باید متقاضی اقدام ترمیمی و اصلاحی فوری شود، اگر هیچ‌گونه اقدام اصلاحی انجام نپذیرد، کمیته باید آن را به شورای ملی اعلام نماید.

کمیته می‌تواند تعداد محدودی از اعضای خود را تعیین و منصوب کند تا این کار و وظیفه را برعهده گیرند. در مجلس عوام (مجلس نمایندگان) پارلمان فرانسه، مجمع ملی، کمیته‌های دائمی می‌توانند هر کدام، یک یا چندین عضو را تعیین و منصوب کنند تا هیئتی را به‌منظور مطالعه و تحقیق در مورد اجرای قوانین تشکیل دهند.

پارلمان‌ها می‌توانند مقرراتی را در قوانین بگنجانند که دولت را ملزم و موظف می‌کند در مورد اجرای قانون گزارش‌های دوره‌ای ارائه کند. این‌گونه گزارش‌ها یا مستقیماً به کمیته‌های صالح ارائه می‌شود یا آنکه توسط مجلسی که آنها را دریافت می‌کند به آن کمیته‌ها ارجاع داده می‌شود. نظارت بر اجرای قوانین همچنین ممکن است وظیفه و کار یک کمیته نظارتی تخصصی نیز باشد.

کادر ۹. کمیته‌های فرعی نظارت در مجلس نمایندگان فیلیپین

کمیته نظارت یکی از کمیته‌های دائمی و ثابت مجلس نمایندگان فیلیپین است. وظیفه و کار اصلی آن بررسی موارد زیر است:

الف) اجرا و کارآمدی قوانین مصوب و قواعد اجرایی مناسب مربوط و مقرراتی که در ارتباط با آن (قوانین)، رسماً منتشر و اعلام شده است،

ب) ضرورت و لزوم پیشنهاد شیوه‌های عملی (اقدام) لازم قاعده IX، ماده (۲۸). علاوه بر این، هر کمیته پارلمانی، یک کمیته فرعی نظارت ایجاد می‌کند که با کمیته نظارت مزبور همکاری می‌کند.

قاعده IX، ماده (۲۹)

... یک کمیته فرعی نظارت باید در هر کمیته‌ای ایجاد شود تا به‌طور مستمر اجرا و کارآمدی قوانین را مورد رسیدگی و ارزیابی قرار دهد، از جمله قواعد و مقررات اجرایی مربوط، موضوع اصلی که در حیطه اختیار وی قرار دارد و سازمان‌دهی و عملکرد ادارات و مؤسساتی که مسئولیت اعمال و اجرای آنها را برعهده دارند، تا بدین وسیله مشخص کند که آیا این‌گونه قوانین مطابق با قصد و هدف کنگره در حال اجرا هستند یا خیر و نیز ضرورت و لزوم پیشنهاد قانون جدید یا اصلاحی را تعیین نماید.

هر کدام از کمیته‌های فرعی نظارت (در) یک کمیته دائمی، باید یک نسخه از تمامی گزارش‌های خود، یادداشت‌ها و سایر اسناد مربوط را در اختیار کمیته نظارت مذکور در ماده (a) ۲۸ از این مجموعه قواعد، قرار دهد.

مأخذ: مجلس نمایندگان فیلیپین، (مجموعه) قواعد، ماده XI، مواد (۲۸) و (۲۰).

۲-۲. قانونگذاری ثانوی (قانونگذاری فرعی و تبعی)

اجرا و تحقق قوانین مستلزم طرح و تهیه آیین‌نامه‌ها است.

- در عرف و سنت ناپلئونی، پارلمان قانونی را تصویب می‌کند که در حیطه و قلمرو قوانین موضوعه قرار می‌گیرد. بجز زمینه‌ها و حوزه‌های خاصی که برای انجام تعهدات ابتدایی و مقدماتی و بنیادین در قبال شهروندان و حفظ حیات دولت حائز اهمیت اساسی هستند، نقش قوانین موضوعه به تعیین اصول اساسی و بنیادین محدود می‌شود که برای سیطره و حکومت بر مسائل لازم و ضروری هستند. موضوعاتی که خارج از این حوزه واقع می‌شوند، دستورات اجرایی نظارتی، قرار می‌گیرند: در اینجا، قوه مجریه، بدون آنکه مجوزی از سوی قوه مقننه اعطا و تفویض شود، قواعدی را تأسیس می‌کند و این‌گونه احکام و دستوراتی که توسط قوه مجریه صادر و منتشر می‌شود، می‌تواند جانشین بخش‌هایی از قانون شود که توسط قوه مقننه به تصویب رسیده است و بدین ترتیب آن را از دور خارج کند.

- در عرف و سنت کامن‌لا (حقوق عرفی)، تنها قوانین موضوعه^۱ مصوب توسط پارلمان به‌عنوان قوانین اصلی (قانون اصلی)^۲ و شناخته تلقی می‌شوند به‌عبارتی تنها این قوانین موضوعه مصوب توسط پارلمان، قانون اصلی تلقی می‌شوند. قانونگذاری یا قوانین ثانوی و تبعی می‌تواند توسط قوه مجریه و

1. Statutes
2. Legislation

ادارات یا نمایندگی‌های آن براساس مجوز قانونی مصوب ازسوی پارلمان صادر و منتشر شود.

- آیین‌نامه داخلی ممکن است کمیته‌های دائمی را موظف به بررسی مقررات^۱ (آیین‌نامه‌ها و نظامنامه‌ها) نماید. برای مثال، در قبرس، «مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی صادره و ارائه شده به مجلس براساس قانون مربوط، باید در حین معرفی و ارائه، توسط رئیس‌جمهور به کمیته مربوطه در مجلس ارجاع داده شود تا مورد بحث و بررسی قرار گیرد»^۲.

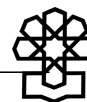
۱۵ کشور از ۸۸ کشوری که به پرسشنامه پاسخ دادند از یک کمیته پارلمانی برخوردارند که به بررسی این نوع قانونگذاری تبعی یا ثانوی (آیین‌نامه) می‌پردازد. در کانادا یک کمیته مشترک این وظیفه را برعهده دارد.

کادر ۱۰. کمیته مشترک مربوط به بررسی مقررات و آیین‌نامه‌ها اجرایی در کانادا

معیارها و ضوابطی که این کمیته برای بررسی و تحقیق در مورد اسناد قانون موضوعه به‌کار خواهد برد عبارتند از:

اینکه آیا هرگونه مقرر قانونی یا هر سند قانونی دیگری، در حیطه اختیارات و حدود وظایف قانونی خود، مطابق قضاوت کمیته:

۱. مطابق شرایط و مفاد مجوز قانونی مجاز نیست یا آنکه از هرکدام از شرایط مطرح شده در قانون، تبعیت نکرده است.
۲. با منشور حقوق و آزادی‌های کانادا یا با لایحه حقوق کانادا، سازگار نیست.
۳. آیا به‌لحاظ حقوقی از اثر عطف به ماسبق برخوردار است بدون آنکه در مجوز قانونی مربوط، اجازه صریحی برای آن مقرر شده باشد.
۴. تحمیل‌کننده هزینه بر درآمدهای عمومی است یا آنکه مستلزم پرداخت پول به دولت یا هر مرجع ذیصلاح دیگری است، یا آنکه میزان هر نوع هزینه یا پرداخت این‌گونه را تعیین و مقرر می‌کند، بدون آنکه اجازه صریحی در رابطه با آن، در مجوز قانونی مربوطه پیش‌بینی و مقرر شده باشد.
۵. جریمه مالی، حبس یا مجازات دیگری را تحمیل می‌کند بدون آنکه اجازه صریحی در رابطه با آن در مجوز قانونی مربوط پیش‌بینی و مقرر شده باشد.
۶. مستقیماً یا به‌طور غیرمستقیم گرایش آن به سمت حذف و کنارگذاری صلاحیت دادگاه‌هاست بدون آنکه اجازه صریحی در رابطه با آن در مجوز قانونی مربوط پیش‌بینی و مقرر شده باشد.
۷. از قانون اسناد قانونی در زمینه انتقال، ثبت یا انتشار پیروی و تبعیت نکرده است.
۸. آیا به هر دلیلی اصل حاکمیت قانون را نقض می‌کند.
۹. به ناحق به حقوق و آزادی‌ها تجاوز و تعدی می‌کند.
۱۰. حقوق و آزادی‌های فرد را به ناحق وابسته به تشخیص و صلاحیت اداری می‌کند یا آنکه با قواعد عدالت طبیعی ناسازگار است.
۱۱. از اختیارات اعطا شده توسط مجوز قانونی، استفاده غیرمعمول یا دور از انتظار و پیش‌بینی می‌کند.
۱۲. موضوع تصویب پارلمانی مستقیم (اولیه) به‌طور درست و مناسب از یک اختیار و تدوین تقنینی

ماهوی و اساسی، برخوردار و بهره‌مند است.

۱۰. حقوق و آزادی‌های فرد را به ناحق وابسته به تشخیص و صلاح‌دید اداری می‌کند یا آنکه با قواعد عدالت طبیعی ناسازگار است.

۱۱. از اختیارات اعطا شده توسط مجوز قانونی، استفاده غیرمعمول یا دور از انتظار و پیش‌بینی می‌کند.

۱۲. موضوع تصویب پارلمانی مستقیم (اولیه) به‌طور درست و مناسب از یک اختیار و تدوین تقنینی ماهوی و اساسی، برخوردار و بهره‌مند است.

۱۳. تهیه پیش‌نویس آن ناقص و ناتمام است یا آنکه به هر دلیل دیگری، در مورد شکل یا معنی و مقصود آن توضیح و شرح لازم است ...

مأخذ: کمیته مشترک دائمی مربوط به بررسی مقررات کانادا، گزارش اول (پارلمان سی‌ونهم، جلسه اول، ۱۱ می ۲۰۰۶).

۲-۳. کار با سایر کمیته‌ها/ یا نمایندگان

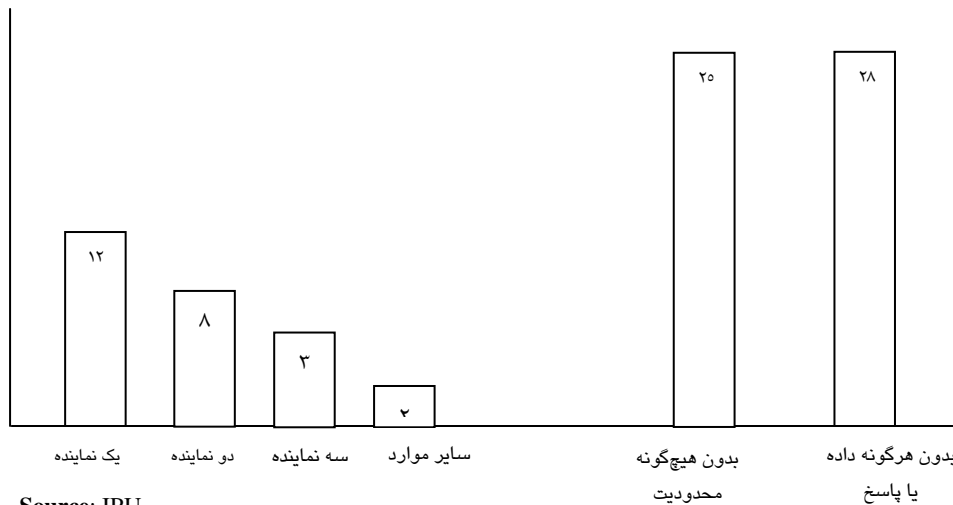
قلمرو و دامنه فعالیت‌های کمیته‌های دائمی با قواعدی که این کمیته‌ها براساس آن تأسیس می‌شوند، محدود می‌گردد. حوزه صلاحیت کمیته‌های مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها، پوشش‌دهنده وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی متناظر است. با این وجود، تحقق و اجرای بسته‌های سیاستگذاری و طرح‌ها، غالباً مستلزم بیش از یک سازمان یا وزارتخانه دولتی است. از این رو، همواره مسائلی وجود دارد که موجب تداخل و همپوشانی صلاحیت‌های کمیته‌های مختلف و متفاوت می‌گردد. بسیاری از پارلمان‌ها مکانیسم‌ها و شیوه‌هایی را ایجاد کرده‌اند که زمینه و امکان نوعی تعامل میان کمیته‌ها را فراهم می‌نماید. در مجلس عوام بریتانیا، چهار کمیته از کمیته‌های تحقیق وزارتخانه‌ای و سازمانی (دفاع، امور خارجه، توسعه بین‌المللی و تجارت و صنعت)، از سال ۱۹۹۹ به‌عنوان یک کمیته چهارجانبه گرد هم آمده‌اند (یعنی کمیته مربوط به نظارت‌های صادراتی استراتژیک) تا گزارش‌های سالیانه دولت را درخصوص اعطای مجوزهای صادرات تسلیحات و تجهیزات نظامی، مورد بررسی قرار دهند.

۲-۴. مشارکت‌ها و کمک‌های آن دسته از اعضای پارلمان که عضو کمیته نیستند

تقریباً در نیمی از پارلمان‌هایی که مورد نظرخواهی قرار گرفتند، در مورد تعداد کمیته‌هایی که در آن یک عضو پارلمان می‌تواند ایفای نقش کند، یک حد نهایی یا سقف قانونی وجود دارد. در جایی که این نوع محدودیت وجود ندارد، گروه‌هایی، سایر در پارلمان معمولاً موقعیت‌ها و جایگاه‌های کمیته را در میان اعضای آنها توزیع و تقسیم می‌کنند.

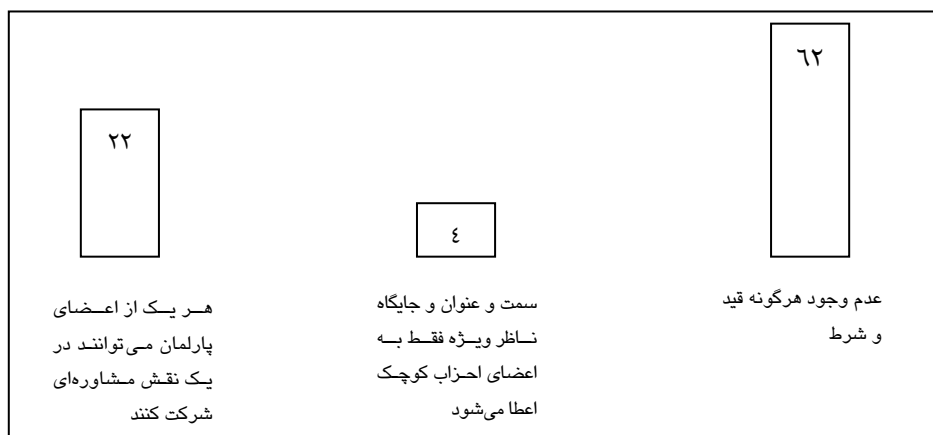

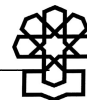
نمودار ۱. یک عضو پارلمان مجاز به خدمت و انجام وظیفه برای چه تعداد کمیته است؟

حتی اگر اعضای پارلمان، اعضای یک کمیته خاص نباشند، باز هم ممکن است خواستار آن شوند که مسائل را برای بحث و بررسی در آن کمیته طرح نمایند. علاوه بر این، اعضای پارلمان ممکن است ناچار و مجبور باشند یا آنکه مایل باشند، تخصص خود را در حوزه‌هایی که خارج از صلاحیت کمیته‌های مربوط به آنها (متعلق به آنها) است، توسعه دهند. از این رو، در ۲۱ پارلمان از ۸۸ پارلمان، کمیته‌ها می‌توانند تصمیم بگیرند که به سایر اعضای پارلمان اجازه دهند تا در کار آنها به عنوان یک مشاور دخالت و شرکت نمایند. در پارلمان‌های بلژیک، دانمارک، ایسلند و اسلونی، به گروه‌های سیاسی کوچکی که در کمیته‌ها از نماینده برخوردار نیستند، اهمیت و موقعیت ناظر ویژه اعطا می‌شود.

نمودار ۲. شرکت آن دسته از اعضای پارلمان که اعضای رسمی در برنامه‌های کمیته نیستند

۲-۵. دولت در کمیته‌ها

در حالی که کمیته‌های پارلمانی می‌توانند روی گزارش‌های مکتوب ارائه شده توسط دولت کار کنند، آنها ممکن است از وزرای مسئول بخواهند تا گزارش‌ها را توضیح دهند و در مورد مسائلی که در گزارش‌ها گنجانده شده (یا آنکه در گزارش‌ها لحاظ نشده)، اطلاعات اضافی دیگری در دسترس قرار دهند. با شرح و توضیح بیشتر در مورد فعالیت‌های دولت، کمیته‌ها بهتر آماده ارزیابی این فعالیت‌ها می‌شوند. مذاکرات و مشاجرات شفاهی در اتاق‌های کمیته اعضای پارلمان‌ها را قادر می‌سازد که اعضای دولت را وادار به پاسخگویی در قبال اقدامات وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های خود نمایند.

۲-۵-۱. ارائه اظهارات و نظرات توسط دولت

زمانی که یک سازمان یا وزارتخانه دولتی می‌خواهد توضیح یا گزارش مفصلی را نزد کمیته پارلمانی ارائه دهد، وزیر مسئول حاضر خواهد شد و توضیحاتی را ارائه خواهد داد. در بسیاری از پارلمان‌ها، دولت‌ها این وظیفه را بر دوش دارند که گزارشی را در مورد کار خود به کمیته مربوط ارائه دهند. برای مثال، در مجلس نمایندگان رومانی، آیین‌نامه داخلی تصریح می‌کند که طی جلسه وزرا باید یک گزارش کاری و استراتژی‌های وزارتخانه‌های خود را نزد کمیته‌های صالح مجلس نمایندگان، ارائه دهند.^۱ پس از آنکه دولت سیاست‌های خود را در کمیته‌ها ارائه می‌دهد، اعضای کمیته می‌توانند سؤالاتی را مطرح کنند. این دوره از سؤالات^۲ می‌تواند در دستور جلسه کمیته گنجانده شود.

۲-۵-۲. حضور

وجود این اختیار و این امکان برای کمیته‌های پارلمانی که حضور اعضای قوه مجریه را خواستار شوند، یکی از شرایط اساسی و مهم تحقق مؤثر و کارآمد نقش نظارتی آنهاست. اگر یکی از اعضای کمیته حضور وزرا را ضروری بداند، وی این عقیده را به رئیس کمیته ابلاغ می‌کند و رئیس کمیته، درخواست مزبور را به وزیر مربوطه انتقال می‌دهد. وزرایی که حضور آنها این‌گونه درخواست می‌شود، یا آنکه خود شخصاً حاضر خواهند شد یا آنکه یک نماینده خواهند فرستاد، مگر آنکه دلیل درست و قانع‌کننده‌ای برای امتناع از حضور داشته باشند. در برخی کشورها، کمیته‌ها از وزیر مسئول مربوطه، درخواست‌های غیررسمی می‌کنند که مقامات دولتی مربوطه نزد کمیته حاضر شوند. مشاجرات و گفتگوهای یک کمیته با وزرای مشاغل، همچنین می‌تواند در جلسات غیررسمی انجام پذیرد. برای مثال در هلند، این‌گونه موقعیت‌ها و جلسات، «جلسات مشاوره و تبادل نظر»^۳ نامیده می‌شوند.

۱. مجلس نمایندگان رومانی، آیین‌نامه داخلی، ماده (۵۴).

2. Question Period

3. Consultations

همان‌طور که عنوان مذکور دلالت می‌کند، معمولاً هیچ‌گونه ثبت دقیقی از این جلسات وجود ندارد. در دانمارک، این جلسات مشاوره و رایزنی می‌تواند به درخواست حداقل سه تن از اعضای کمیته، بر روی نوار ضبط شود.^۱

کادر ۱۱. مشاوره و رایزنی با وزرا در مجلس نمایندگان هلند

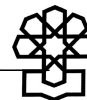
آیین‌نامه داخلی مجلس نمایندگان هلند به یک کمیته اجازه می‌دهد که وارد یک مشاوره و رایزنی شفاهی با یک وزیر شود. کمیته ممکن است این‌گونه مشاوره‌ها و رایزنی‌ها را بر روی سندی که بدان استناد و ارجاع می‌شود، نگهداری و ثبت نماید. کمیته همچنین ممکن است مشاوره‌ها و رایزنی‌های کلی در مورد موضوعات مربوط به حوزه سیاست خود را نگهداری و ثبت کند. یک گزارش فشرده هم درخصوص مشاوره‌ها و رایزنی‌های مربوط به اسناد و هم مشاوره‌ها و رایزنی‌های کلی به هر دو، تهیه و ارائه می‌گردد. آیین‌نامه‌های داخلی نیز مشاهده‌ها و رایزنی‌ها با کارمندان دولت را پیش‌بینی و مقرر می‌کنند. با رضایت وزیر مربوطه، ممکن است در طول مشاوره‌ها و رایزنی‌های شفاهی، از سوی کارمندان دولت که توسط وزیر تعیین شده‌اند، اطلاعاتی ارائه گردد.

مأخذ: مجلس نمایندگان هلند، آیین‌نامه داخلی، مواد (۲۷)، (۲۸) و (۳۹) - (۴۲).

۶-۲. شرکت شهروندان در کمیته‌ها

نظارت بر برنامه‌های قوه مجریه دربرگیرنده ارزیابی تأثیر و کارآمدی ارائه خدمات است. زمانی که این کارآمدی به نگرش و نظر شهروندان متکی و وابسته باشد، فعالیت‌های امدادی کمیته‌ها می‌تواند کمک نماید که آگاهی مردم افزایش یابد و به ارائه بهتر سیاست‌ها کمک کند. درحالی که، اظهارات وزرا و گزارش‌های دوره‌ای، یک منبع ضروری از اطلاعات هستند، با این وجود کمیته‌های پارلمانی غالباً نیازمند آنند که اطلاعات دست اول را از افرادی که در اجرای برنامه‌های ویژه و خاصی درگیر و دخیل هستند و یا آنکه خود مستقیماً مسئول ارائه خدماتند، به دست آورند. علاوه بر این، به‌منظور ارزیابی کار دولت از یک چشم‌انداز و بعد وسیع‌تر، کمیته‌ها ممکن است متخصصان و کارشناسانی را از خارج از دولت دعوت کنند تا به ارائه دانش و تحلیل موجود بپردازند. آنها ممکن است همچنین بخواهند که عقاید و نظرات کسانی را که یا به‌طور مثبت یا به‌طور منفی تحت تأثیر یک برنامه قرار گرفته‌اند، بشنوند. از این‌رو، دخالت شهروندان و درگیر شدن آنها در کارهای کمیته مانند جلسات عمومی، می‌تواند به کمیته‌های پارلمان کمک نماید که اطلاعات ارزشمندی را به دست آورند. باز کردن درب جلسات کمیته برای عموم مردم، فرصت مناسب و خوبی برای کمیته پارلمان است تا مردم را در مورد کار خود مطلع نماید.

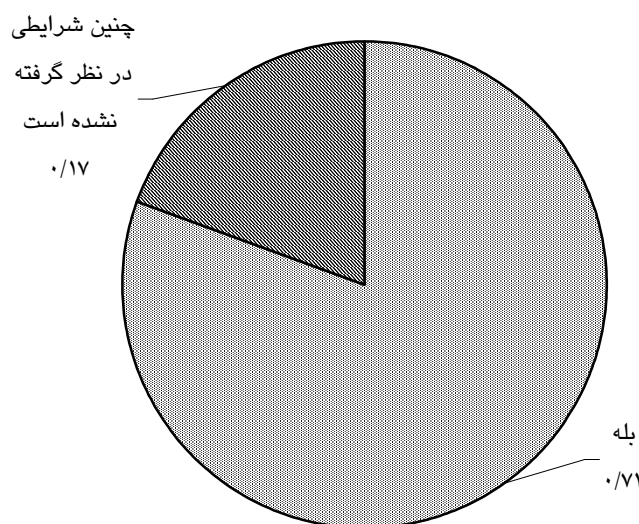
۱. پارلمان دانمارک، دستورات ثابت و دائمی (آیین‌نامه داخلی)، ماده (۸).

۱-۶-۲. جلسات

به منظور کمک به این مسئله که اعضای پارلمان قادر به انجام تحلیل‌های آگاهانه و گرفتن تصمیمات آگاهانه هستند، این اعضا معمولاً گزارش‌های ارائه شده توسط دولت را با اطلاعات به دست آمده از سایر منابع تکمیل و ضمیمه می‌کنند. از این رو، پارلمان‌ها از رویه‌هایی برخوردارند که ضمن آن جلسات را تشکیل می‌دهند و نظرات، عقاید، پیشنهادات و گزارش‌هایی را از عموم مردم دریافت می‌کنند که تمامی آنها به عنوان بخشی از جریانات و اقدامات (گزارش) پارلمانی ثبت و ضبط می‌شوند.

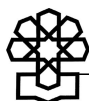
نمودار ۳. آیا پارلمان جلسات استماع در کمیته‌ها تشکیل می‌دهد؟

۷۱ پارلمان از ۸۸ پارلمانی که به ارائه اطلاعات پرداختند، از روندهایی برای برگزاری جلسات رسیدگی و استماع در کمیته‌ها برخوردارند. اهداف جلسات کمیته‌ای با هم متفاوت است، در چهار پارلمان از پارلمان‌های نظرخواهی شده، جلسات تنها در کمیته‌های ویژه تحقیق مجاز به برگزاری هستند. در چهار پارلمان دیگر، جلسات در کمیته‌های دائمی به مقامات رسمی دولتی محدود می‌شوند.

۲-۶-۲. ماهیت جلسات

جلسات تنها به عنوان شکل و قالبی از مشورت یا به عنوان شیوه و راهی برای به دست آوردن ادله و

مدارک، قابل استفاده‌اند. در حالت دوم یعنی در مورد اخیر، ادله و مدارک کتبی و شفاهی که در جلسات به‌دست می‌آیند در سابقه و پیشینه و مدارک کمیته، گنجانده می‌شوند.

در ۱۹ پارلمان از این ۷۱ پارلمان، کمیته‌های دائمی می‌توانند این تصمیم را بگیرند که جلساتی را به‌منظور جمع‌آوری ادله و مدارک یا به‌صورت عمومی و علنی یا به‌صورت غیرعلنی، برگزار کنند. در برخی پارلمان‌ها، کمیته‌های دائمی باید برای علنی کردن جلسات خود برای عموم مردم کسب مجوز نمایند. اما در ۲۶ پارلمان، ادله و مدارک تنها پیرو اتخاذ تصمیم از سوی مجلس قابل کسبند از این ۲۶ پارلمان، ۱۲ پارلمان به کمیته‌های دائمی اجازه می‌دهند که اول مدارک را تنها در خلال یک تحقیق پارلمانی به‌دست آورند، درحالی که در ۱۴ پارلمان کمیته‌های دائمی نمی‌توانند ادله مدارک را در خلال یک جلسه استماع به‌دست آورند.

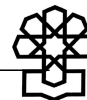
۲-۷. تصمیمات مربوط به برگزاری جلسات

تصمیم یک کمیته برای برگزاری یک جلسه به‌طور کلی توسط اکثریت ساده^۱ از اعضای کمیته، اتخاذ می‌شود. در اکثر موارد، کمیته‌ها ملزم نیستند که تأیید مجلس یا هیئت رئیسه آن را به‌منظور برگزاری جلسات به‌دست آورند. رهبری مجلس می‌تواند در تجویز برگزاری جلسات کمیته و اعطای مجوز به آنها ایفای نقش کند. در پارلمان‌های آندرا، جامائیکا، پاکستان و اسپانیا، درخواست حضور، رسماً از طریق رئیس پارلمان انتقال می‌یابد. در ارمنستان، بلژیک و جمهوری کره، کمیته‌هایی که مایل به برگزاری جلسات هستند، باید به مقام ریاست اطلاع دهند. در لوکزامبورگ، کمیته‌های دائمی باید به‌دنبال گرفتن مجوز از رئیس پارلمان و از کنفرانس رؤسای کمیته باشند.

اشخاصی که اظهارات آنان استماع می‌شود:

۲-۷-۱. مقامات رسمی دولت

مقامات رسمی دولتی می‌توانند در مورد هر کدام از برنامه‌های اداری و اجرایی، اطلاعات دست اول را در اختیار کمیته‌ها قرار دهند و نیز می‌توانند جزئیاتی را که پشت پرده حوزه سیاستگذاری قرار می‌گیرند و ارقام و اعداد کلی و جمعی را که توسط گزارش‌های وزیر و دولت، ارائه می‌گردد، در دسترس کمیته‌ها قرار دهند. گرچه این افراد ممکن است گاهی اوقات به‌عنوان دستیاران و معاونان وزرا حاضر شوند، کمیته‌ها می‌توانند روندهای تشکیل جلسه و استماع را اعمال و اجرا کنند تا بتوانند مقامات رسمی دولتی را دعوت نمایند. در برخی دیگر از پارلمان‌ها، روندهای متفاوتی برای استماع نظرات مقامات دولتی و استماع نظرات اشخاص خارج از دولت، اعمال می‌گردد. برای مثال،

می‌توان برای مقامات رسمی دولتی جهت حاضر شدن در جلسه ضرب‌الاجل کوتاه‌مدت تعیین کرد. در چهار پارلمان، (کامرون، ساحل عاج، ایسلند و اروگوئه)، تنها کمیته‌های دائمی، مجاز به استماع نظرات مقامات دولتی هستند. در این پارلمان‌ها، استماع نظرات اعضای پارلمان، تنها در چارچوب یک تحقیق پارلمانی می‌تواند رخ دهد.

۲-۷-۲. کارشناسان و متخصصان

درحالی که مقامات رسمی دولتی در حوزه خاص اداری و اجرایی خود از تخصص لازم برخوردارند، کمیته‌ها ممکن است بخواهند عقاید و نظرات متخصصان خارج از دولت را جویا شوند تا از این طریق چشم‌انداز و دیدگاه متفاوتی را درخصوص مسائل تحت بررسی، به‌دست آورند. کمیته‌ها ممکن است خطاب به کارشناسان و متخصصان برگزیده، دعوتنامه‌های شخصی و خصوصی صادر کنند، یا آنکه اظهارات و نظرات حائز اهمیت را از کارشناسان و متخصصان در شبکه‌های سیاستگذاری درخواست نمایند. در مورد اخیر، حرف آخر و تصمیم نهایی با کمیته است که تعیین کند چه کسی باید نزد وی صحبت کند. در این‌گونه موارد، کارشناسان و متخصصان دعوت شده به یک جلسه استماع، غالباً ادله و مدارک کتبی را قبل از آنکه برای ارائه شهادت و اظهارات شفاهی حاضر شوند، ارائه می‌کنند. کارشناسان و متخصصان همچنین می‌توانند در جلسات مشاوره مورد استماع قرار گیرند، یعنی جلساتی که ادله و مدارک در آن درخواست و مطالبه یا مطرح نمی‌شود.

۲-۷-۳. اشخاص ذینفع

هنگام ارزیابی تأثیر و کارآمدی برنامه‌های دولتی، کمیته‌های پارلمانی غالباً این کار را مفید و مؤثر می‌دانند که اظهارات و نظرات اشخاص ذینفع را که یا به‌طور مثبت یا به‌طور منفی تحت تأثیر برنامه‌های خاصی قرار گرفته یا می‌گیرند، مورد استماع قرار دهند. اشخاص ذینفع نیز ممکن است از کمیته‌ها درخواست کنند که به آنها این فرصت را بدهند که عقاید خود را ابراز کنند. آیین‌نامه داخلی مجلس نمایندگان قبرس، تصریح می‌کند: «اگر یک شخص متمایل به بیان دیدگاه‌ها یا شرح و توضیح در مورد آنها یا بیان عقاید در مورد یک موضوع باشد، وی به همین‌گونه باید رئیس کمیته را به‌صورت کتبی و از طریق مدیر خدمات کمیته‌ای پارلمان، مطلع نماید». در این موارد، معمولاً کمیته‌ها تصمیم می‌گیرند که چه کسی از میان کاندیداهای متعدد باید اظهارنظر کند.

به‌جای صادر کردن دعوتنامه برای گروه‌های متعدد، کمیته‌ها می‌توانند از پیش تعیین کنند که اشخاص ذینفع در مسئله و موضوع تحت بررسی چه کسانی هستند و اینکه چه سازمان، مجموعه یا هیئتی، نماینده این افراد (یا احزاب) هستند. سپس کمیته دعوتنامه‌هایی را مستقیماً برای این

سازمان‌ها و مجموعه‌ها صادر می‌کند. اتحادیه‌های تجاری نمونه و مثال معمولی از این «ارتباطات و تماس‌های عادی و معمولی» هستند.

۴-۷-۲. عامه مردم

کمیته‌ها معمولاً این اختیار و اجازه و این حق را دارند که تصمیم بگیرند که آیا یک جلسه استماع، باید برای عامه مردم علنی و عمومی باشد یا خیر. جلسات به شیوه‌های متنوعی می‌توانند «آزاد و علنی» باشند، یعنی طیف متنوعی از شیوه‌ها وجود دارد، از مجاز دانستن دسترسی و ورود عمومی استثنایی به اتاق کمیته گرفت تا دعوت کردن اعضای عادی جامعه برای صحبت کردن و اظهارنظر در مورد یک موضوع. مانند بالا، باز هم کمیته، این حق را دارد که تصمیم‌گیری کند که اظهارات کدام‌یک از اعضای جامعه را بر مبنای پیشنهادات دریافت شده مورد استماع قرار خواهد داد.

۵-۷-۲. سایر اشکال و انواع شرکت مردم

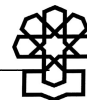
در برخی از پارلمان‌ها، جلسات کمیته معمولاً به صورت غیرعلنی برگزار می‌شوند، ولی کمیته‌ها این امکان و اختیار را دارند که چنین تصمیم‌گیری کنند که جلسات در جهت موشکافی و بررسی عمومی علنی برگزار شوند. بررسی عمومی جریان‌ها به دو طریق قابل دستیابی است، اول آنکه، انتقال مجدد جریان‌ها توسط رسانه‌های جمعی یا کانال بخش رادیو - تلویزیونی خود پارلمان به شهروندان این امکان و اجازه را خواهد داد که آنچه را هم‌اکنون در کمیته‌ها در حال وقوع است پیگیری و دنبال نمایند. دوم آنکه، کمیته‌ها می‌توانند به شهروندان اجازه دهند که جلسات را در اتاق کمیته مشاهده کنند.

کادر ۱۲. جلسات علنی در پارلمان دانمارک

در پارلمان دانمارک، جلسات عادی کمیته پشت درب‌های بسته برگزار می‌شوند مگر آنکه کمیته تصمیم دیگری بگیرد. با این وجود، آیین‌نامه داخلی، این فرصت را برای کمیته‌ها پیش‌بینی و فراهم می‌کند تا انواع دیگری از جلسات را برگزار کنند:

- جلسات علنی: کمیته یک یا چند موضوع را به بحث می‌گذارد کمیته می‌تواند تصمیم بگیرد که چه کسی حق شرکت در بحث را خواهد داشت.
- جلسات با موضوع عمومی و سبک علنی: اعضای کمیته و یک وزیر دعوت شده، مسائل اصلی مورد توجه کمیته را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهند. کمیته در مورد شکل و نوع جلسه و در مورد دسترسی عموم مردم به جلسه، تصمیم می‌گیرد.
- جلسات استماع: کمیته در مورد نوع و شکل استماع و در مورد اینکه آیا عامه مردم باید به جلسه دسترسی داشته باشند یا نه، تصمیم‌گیری می‌کند.

مأخذ: پارلمان دانمارک، آیین‌نامه داخلی، ماده (۸).

۲-۸. ارائه اظهارات کتبی

درست مانند ارائه ادله و مدارک شفاهی نزد کمیته‌ها، گروه‌های ذینفع و شهروندان ذینفع می‌توانند نظرات مکتوب خود را به کمیته‌های پارلمانی ارائه دهند. در مجلس نمایندگان رومانی، «نمایندگان سازمان‌های غیردولتی و کارشناسان و متخصصان، ممکن است عقاید و نظرات خود را در مورد موضوعاتی که در کمیته تحت بررسی‌اند ارائه دهند، یا آنکه ممکن است اسناد مربوط به موضوعات تحت بررسی را به رئیس کمیته تحویل دهند».^۱ در مورد این مسئله که آیا این‌گونه ارائه نظرات باید عمومی و علنی باشد یا خیر، قواعدی وجود دارد. در مجلس نمایندگان قبرس، رئیس کمیته باید این مسئله را برای کسانی که مایل به ارائه اطلاعات به کمیته هستند، روشن سازد که ادله و مدارک و اطلاعات ارائه شده، علنی خواهند شد، مگر آنکه آنها خود درخواست کنند که ادله و مدارک و اطلاعات مزبور محرمانه تلقی شود.^۲ این‌گونه (ارائه) نظرات ممکن است در گزارش کمیته نیز بیاید.

۲-۹. جلسات تعاملی و دوسویه

درست مانند جمع‌آوری اطلاعات از شهروندان برای کار خود، کمیته‌های پارلمانی شیوه‌ها و راه‌های مختلف بسیاری در دسترس خود دارند که به آن وسیله با مردم ارتباط برقرار کرده تا آگاهی و درک از مسائل جدید را ارتقا و افزایش دهند. برای مثال، کمیته‌ها در پارلمان نامیبیا می‌توانند «جلسات راهیان شهروندان، گروه‌های اجتماعی، سازمان‌های اقتصادی (اعم از خصوصی و دولتی) اعضای پارلمان و نمایندگان ادارات یا وزرا سازماندهی کنند که ممکن است برای تسهیل تبادل دیدگاه‌ها و نظرات در ارتباط با عملکردهای مؤسسات دولتی و ادارات، وزرا و آثار آنها بر جمعیت‌ها و گروه‌ها در جامعه ضروری و لازم باشد».

جلسات استماع عمومی و علنی، معمولاً در ۱۳ منطقه تا جایی که بودجه اجازه دهد برگزار می‌شوند و به‌طور کلی غیررسمی‌اند.^۳

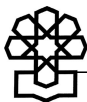
دادخواهی و شکایت‌ها

پارلمان می‌تواند از حقوق و منافع شهروندان در موارد خاص و به‌صورت انفرادی و جداگانه دفاع نماید. فعالیت‌های نظارتی کمیته‌های مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها، رسیدگی به شکایات انفرادی و شخصی علیه سازمان دولتی متناظر را نیز شامل می‌شود. بسیاری از پارلمان‌ها، سیستمی را در

۱. مجلس نمایندگان رومانی، آیین‌نامه داخلی، ماده (۲) ۵۵.

۲. مجلس نمایندگان قبرس، آیین‌نامه داخلی، ماده (۸) ۴۲.

۳. IPU، مدون PARLINE درخصوص نظارت پارلمانی.

جهت بالابردن تأثیر و کارآمدی رسیدگی به این‌گونه شکایات و اعتراضات یا نارضایتی‌ها به‌وجود آورده‌اند. ۱۹ پارلمان از ۸۸ پارلمان نظرخواهی شده، از کمیته‌ای برخوردارند که به‌طور خاص به شکایات و دادخواهی‌ها رسیدگی می‌کند.

در آلمان، کمیته شکایات بانداستگ (پارلمان)، کانونی برای رسیدگی به شکایات شهروندان است. این کمیته به درخواست‌ها و شکایات مطرح شده نزد بانداستگ رسیدگی می‌کند. رئیس، شکایات را به کمیته شکایات و دادخواهی‌ها ارجاع می‌دهد و کمیته به‌نوبه خود، از کمیته‌های تخصصی درخواست اظهارنظر می‌کند یعنی در جایی‌که شکایات مزبور به موضوع تحت بررسی در آن کمیته‌ها، مربوط باشد. یک فهرست از شکایات رسیدگی شده توسط کمیته شکایات و توصیه‌های مرتبط با آن، هر ماه به بانداستگ ارائه می‌شود.

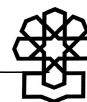
بسیاری از کمیته‌های شکایات از این اختیار برخوردارند که با «مأمور رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی» به‌صورت شفاهی یا کتبی مشورت کنند و پرونده‌ها را به اداره مأموران رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی ارجاع دهند. سایر کمیته‌ها می‌توانند در بررسی گزارش مأمور رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی، شرکت و مداخله داده شوند.

کادر ۱۳. روابط میان مأمور ملی رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی و کمیته شکایات

مجلس نمایندگان هلند

۱. یک کمیته شکایات باید وجود داشته باشد، که رویه آن در قالب مجموعه‌ای از قواعد تنظیم و قانونمند می‌شود قواعدی که به‌طور مجزا توسط مجلس مورد تأیید و تصویب قرار می‌گیرد.
۲. این کمیته موظف و مسئول است که تمامی شکایات رد شده به وی را توسط مجلس یا یکی از کمیته‌های مجلس، گزارش دهد این کمیته همچنین مسئول موضوعاتی است که به مأمور ملی رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی، مربوط می‌شود.
۳. هر گزارشی که در ارتباط با یک شکایت باشد، باید دربرگیرنده یک نتیجه‌گیری روشن و شفاف باشد. این گزارش‌های باید چاپ و توزیع شوند.
۴. کمیته این صلاحیت را دارد که به‌صورت شفاهی یا به‌صورت کتبی با مأمور ملی رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی، مشورت نماید. وی ممکن است گزارش‌های مأمور ملی رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی را که بدان ارجاع و استناد می‌شود، به مجلس گزارش دهد.
۵. کمیته ممکن است از یک کمیته دائمی یا عمومی درخواست کند که به ارائه یک توصیه یا مشورت یا به شروع یک تحقیق به نمایندگی از طرف وی، اقدام کند و به ارائه یک گزارش، در مورد تحقیق مزبور بپردازد، که پس از آن کمیته آن را به مجلس گزارش خواهد کرد.

مأخذ: مجلس نمایندگان هلند، آیین‌نامه داخلی، ماده (۲۰).

۲-۱۰. گزارش‌های کمیته

زمانی که یک کمیته مذاکرات خود را در مورد مسائلی که به وی ارجاع داده شده است، یا مسائلی که وی خود به منظور بررسی انتخاب کرده است، به پایان رسانیده باشد، گزارشی را تهیه می‌کند که مطالعه و تحقیق و رسیدگی انجام گرفته توسط وی را به صورت خلاصه ارائه می‌کند و نتایج آن را بیان می‌نماید. به طور کلی، یک اکثریت ساده از اعضا برای تأیید گزارش یک کمیته لازم است. هنگامی که این گزارش به مجلس تقدیم می‌شود، مبنای بحث‌ها و مذاکرات و بررسی‌ها در جلسه عمومی را تشکیل می‌دهد. این گزارش مبنای فعالیت‌های آتی کمیته در خصوص همان مسئله یا مسائل مرتبط خواهد بود. علاوه بر این، این گزارش می‌تواند توسط سایر کمیته‌های پارلمانی و سایر اعضای پارلمان که عضو کمیته نیستند، مورد تبادل نظر و مشورت قرار گیرد. گزارش‌های تحقیقی و مطالعاتی کمیته‌ها همچنین می‌توانند برای دولت و توده مردم ارسال شوند تا آنها را از کار کمیته آگاه و مطلع ساخته و اقدام دولتی را برانگیزد.

۲-۱۰-۱. تهیه و آماده‌سازی

کادر ۱۴. فهرست مطالب یک گزارش عادی کمیته‌ای

حیطه اختیارات و حدود وظایف، خلاصه نتیجه‌گیری‌های کمیته، بحث و تبادل نظر در مورد دلایل زیربنایی این نتیجه‌گیری‌ها، نتیجه‌گیری‌ها، خلاصه سوابق مذاکرات، ادله و مدارک اخذ شده و اظهارات و نظرات دریافت شده.

نظام برنامه داخلی غالباً تصریح می‌کند که تعداد کوچکی از اعضای کمیته، که کمیته‌های فرعی یا گروه‌های کاری نامیده می‌شوند، ممکن است توسط کمیته تعیین و منصوب گردند تا پیش‌نویس گزارش‌ها را برای بحث، اصلاح و تأیید در کمیته عمومی تهیه کنند.

۲-۱۰-۲. بازرسان

در پارلمان‌های کشورهای اروپایی قاره‌ای (کشورهای اروپایی غیر از انگلستان) کمیته به طور کلی، یک یا چند بازرس از میان اعضای خود تعیین و منصوب می‌کند. بازرسان دو وظیفه و کار اصلی دارند. اول آنکه، آنها پیش‌نویس یک گزارش را تهیه می‌کنند که در معرض تأیید کمیته قرار خواهد گرفت. دوم آنکه، آنها گزارش نهایی کمیته را به مجلس ارائه می‌کنند.

کادر ۱۵. وظیفه و کار بازرس در مجلس نمایندگان رومانی

ماده (۵۶)

۱. در ابتدا و شروع بحث در مورد یکی از مقررات دستور جلسه، کمیته باید یک یا چند بازرس از میان اعضای خود انتخاب کند، که این امر پیرو پیشنهادی از سوی رئیس کمیته یا از سوی یکی دیگر از اعضا صورت می‌پذیرد.
۲. بازرس باید در تهیه و تنظیم گزارش که مورد تأیید کمیته قرار خواهد گرفت شرکت کند، ممکن است گزارش را در صحن علنی مجلس قرائت کند.
۳. گزارش‌ها و دیدگاه‌های مربوط باید صرفنظر از عقیده اکثریت اعضای کمیته، مشتمل بر نظرات زیر باشند: اصلاحات پذیرفته شده، عقاید مستدل مخالف سایر نمایندگان که اعضای کمیته هستند و اصلاحاتی که مورد پذیرش قرار نگرفته‌اند.

مأخذ: مجلس نمایندگان رومانی، نظامنامه داخلی، ماده (۵۶).

هر کمیته‌ای می‌تواند تعدادی از اعضای خود را تعیین و منصوب کند تا سازمان‌ها یا حوزه‌های خاص را مورد نظارت قرار دهند. برای مثال، کمیته بودجه بانداستگ آلمان، به تعداد وزرای موجود بازرس دارد.

۳-۱۰-۲. گروه‌های کاری^۱

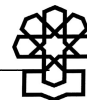
در جایی که رئیس کمیته رسماً مسئول تهیه و ارائه پیش‌نویس گزارش‌هاست، وی این اختیار و اجازه را دارد که یک گروه کاری تأسیس کند یا آنکه دستورالعمل‌هایی را در این خصوص به دبیرخانه کمیته بدهد. دبیرخانه می‌تواند متخصصانی را در حوزه صلاحیت کمیته وارد عمل کند. برای مثال، کمیته‌های دائمی در پارلمان ارمنستان، از چهار یا پنج متخصص یا کارشناس برخوردارند. متخصصان یا کارشناسان، اعضای کادر کارکنان محسوب می‌شوند و با رضایت رئیس کمیته استخدام و منفصل می‌شوند. آنها راهنمایی و ارشاد از سوی رئیس کمیته، به اعضای کمیته کمک می‌کنند و ممکن است در کارگروه‌های (گروه‌های کاری) کمیته‌های گنجانده شوند.^۲

۴-۱۰-۲. مشاوران و رایزنان

پارلمان می‌تواند به کمیته‌های خود اجازه دهد که هنگام پیش‌نویس گزارش‌ها، مشاوران و رایزنان خارجی را دعوت و احضار نماید. موقعیت و اهمیت و جایگاه وضعیت قانونی مشاوران در تمامی پارلمان‌ها یکسان نیست، و یک پارلمان می‌تواند از انواع مختلف و متفاوتی از مشاور به‌طور همزمان برخوردار باشد، از جمله مشاوران ارائه شده توسط وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و ادارات دولتی مربوطه و متخصصان و کارشناسانی که توسط کمیته‌ها استخدام و به‌کار گماشته می‌شوند.

1. Task Forces

۲. پارلمان ارمنستان، نظامنامه داخلی، مواد (۲۱) و (۲۳).

برخی پارلمان‌ها، اعضای پارلمان توسط اعضای کارکنان حزبی شرکت‌کننده در جلسات کمیته، تحت عنوان و سمت مشاور مورد کمک و مساعدت قرار می‌گیرند.

کادر ۱۶. انواع مشاور در کمیته‌های پارلمانی در کرواسی

در پارلمان کرواسی، کمیته‌ها، گروه‌های کاری یا کارگروه‌ها می‌توانند از دو نوع مشاور برخوردار باشند. کارگروه پارلمانی ممکن است متخصصان و کارشناسان علمی و سایر سازمان‌ها که فنی را دعوت تا در تهیه قوانین کمک کنند یا آنکه در صورت تأمین بودجه و منابع مالی لازم و مناسب، موضوعات خاص را در چارچوب مهارت و تبحر خود مورد بررسی قرار دهند. کارگروه مزبور ممکن است به دولت پیشنهاد کند که این کارها و وظایف به‌عهده وزرا یا سایر سازمان‌ها و مجموعه‌های دولتی گذاشته شود. زمانی که یک کارگروه به این نتیجه می‌رسد که چنین کاری بر یک مبنای قراردادی به بهترین نحو انجام می‌پذیرد، منشی یا دبیر پارلمان قرارداد را به نمایندگی از طرف پارلمان، منعقد می‌نماید.

مأخذ: پارلمان کرواسی، نظامنامه داخلی، ماده (۴۹).

هنگامی که یک کمیته گزارش خود را تأیید و تصویب کرده باشد آن را به هیئت رئیسه یا دبیرخانه مجلس تحویل می‌دهد. سپس گزارش کمیته، در دستور جلسه قرار داده می‌شود و رئیس کمیته یا بازرسان منصوب شده، گزارش را نزد مجلس ارائه و مطرح می‌کنند. کمیته معمولاً جویای اعلام وصول گزارش توسط مجلس می‌شود، همیشه در مورد گزارش‌های تحقیقی، آرا اخذ نمی‌شود.

۵-۱۰-۲. گزارش‌های اقلیت

درحالی که یک گزارش کمیته‌ای می‌تواند به‌طور کلی با اکثریت ساده‌ای از آراء، پذیرفته و مورد تأکید قرار گیرد، آیین‌نامه داخلی ممکن است راه‌های احتمالی پیش‌بینی و مقرر کند که ضمن آن یک اقلیت صاحب صلاحیت و واجد شرایط (یک اقلیت نسبی و محدود) می‌تواند دیدگاه‌ها و نظرات متفاوتی را در مورد گزارش‌های کمیته، ابراز نماید. دو راه و شیوه اصلی وجود دارد. اول آنکه، گزارش‌های کمیته می‌باید عقاید و نظرات مخالف را نیز دربر گیرند. دوم آنکه، گروه اقلیت در یک کمیته گاهی اوقات گزارش خود را به‌طور جداگانه و مجزای از گزارش اصلی منتشر می‌کند در برخی پارلمانی‌ها، عضوی که عقاید و دیدگاه‌های مخالف دارد، می‌تواند یک گزارش مخالف ارائه دهد.

کادر ۱۷. گزارش‌های اقلیت و گزارش‌های مخالف در شورای ملی اتریش

اگر در مذاکرات کمیته، اقلیتی از حداقل سه شرکت‌کننده (یک کمیته معمولاً ۲۶ عضو دارد) که از حق رأی برخوردارند، بخواهند نظر و عقیده مخالف خود را ارائه دهند، آنها از این حق برخوردارند که گزارش (اقلیت) جداگانه‌ای را به صورت مکتوب ارائه دهند. علاوه بر این، هر فردی که در مذاکرات کمیته شرکت کرده است و از حق رأی برخوردار است ممکن است عقیده و نظر مخالف خود را در قالب یک گزارش شخصی کوتاه به صورت مکتوب ارائه نماید. گزارش‌ها و اظهاریه‌های اقلیت که در بالا عنوان شد، باید به موقع به رئیس تحویل داده شود تا این امکان فراهم شود که در همان زمان بررسی گزارش اصلی کمیته، مورد بررسی قرار گیرد. اگر موعد مقرر با یکدیگر تلاقی کرده و مصادف شوند، این گزارش‌ها باید به گزارش کمیته الصاق و ضمیمه گردد.

مأخذ: شورای ملی اتریش، نظامنامه داخلی، ماده (۴۲).

۲-۱۱. مبادله و تعامل در درون پارلمان

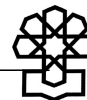
۲-۱۱-۱. سایر کمیته‌ها

برخی کمیته‌ها عقاید و نظرات خود را در مورد مسائل مورد بررسی، توسط کمیته دیگر ارائه می‌دهند. این مبادلات یا معاوضه‌ها اغلب بیشتر زمانی رخ می‌دهند که بحث بودجه مطرح باشد. ارتباط و تعامل میان کمیته بودجه و سایر کمیته‌های دائمی می‌تواند به کسب اطلاعات و تخصص نظر و گزارش کارشناس در مورد حوزه‌ها و زمینه‌های مختلف برنامه‌ریزی کمک رساند. در برخی پارلمان‌ها، اعضای کمیته بودجه، می‌توانند در جلسات سایر کمیته‌های دائمی حضور یابند و درخواست‌های آنها را دریافت کنند. در این کشورها، کمیته‌های دائمی به نوبه خود می‌توانند یک یا چندین نفر از اعضای خود را تعیین و منصوب کنند تا به عنوان مشاوران در کمیته بودجه شرکت نمایند.

کادر ۱۸. ارائه نظرات و دیدگاه‌ها به کمیته امور مالی و بودجه مجلس نمایندگان لوکزامبورگ

در پارلمان لوکزامبورگ، سایر کمیته‌ها، با تصمیم و صلاحدید خود یا به درخواست کمیته مالی، نظرات و دیدگاه‌های خود را به کمیته مالی ارائه می‌کنند بودجه تا هفته سوم اکتبر عرضه و ارائه می‌گردد.	
سایر کمیته‌ها می‌توانند ابعاد بودجه‌ای، مالی یا مالیاتی مرتبط با وزارتخانه‌ها و سازمان‌های وزارتخانه‌ای متناظر را مورد بررسی قرار دهند.	کمیته مالی مسئول بررسی لایحه بودجه است.
هر کمیته می‌تواند یک بازرس برای کمیته مالی تعیین کند.	
هر کمیته‌ای می‌تواند یک گزارش به کمیته مالی ارائه دهد، که همراه با گزارش کمیته مالی منتشر خواهد شد.	کمیته مالی می‌تواند عقیده سایر کمیته‌ها را در مورد مسائل خاص، درخواست نماید.
	کمیته مالی گزارش خود را تا ۳۰ نوامبر تهیه و آماده می‌کند.
گزارش کمیته مالی، در اوایل دسامبر به جلسه عمومی ارائه می‌شود.	
دولت پیش‌نویس بودجه را در جلسه عمومی ارائه می‌دهد.	
پارلمان، پیش‌نویس بودجه را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.	

مأخذ: مجلس نمایندگان لوکزامبورگ، قواعد مجلس نمایندگان، ماده (۹۶) و (۱۰۵).

زمینه و حوزه دیگری که در آن گزارش یک کمیته غالباً به سمت سایر کمیته‌ها هدایت و سوق داده می‌شود، ارائه و رسیدگی به شکایات و دادخواهی‌هاست. در مجلس نمایندگان بلژیک، کمیسیون شکایات، بخش‌های مربوط از گزارش‌های سالانه و موقت (گزارش‌های اولیه و مقدماتی) مجمع مأموران رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی را به کمیته‌های دائمی صالح انتقال می‌دهد.

کادر ۱۹. بحث و بررسی در مورد گزارش‌های مأموران رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی در مجلس نمایندگان بلژیک

در مجلس نمایندگان بلژیک، شکایات و دادخواهی‌ها و گزارش‌های سالانه و موقت مجمع مأموران رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی، به کمیسیون شکایات ارجاع داده می‌شود. کمیسیون طی دوره در مورد آنها، گزارش‌هایی را تهیه می‌کند و این گزارش‌ها را به کمیته‌های دائمی، ارسال می‌نماید. وی همچنین بخش‌های مربوط از گزارش‌های مأموران رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی را به کمیته‌های صالح انتقال می‌دهد.

هر کمیته دائمی‌ای یک مأمور پیگیری‌کننده شکایات^۱ را تعیین می‌کند که گزارش‌های کمیسیون شکایات را دنبال می‌کند. هر کمیته دائمی، در هر دوره پارلمانی، جلسه‌ای را برای بررسی بخش‌های مربوط از گزارش‌های سالانه و مجمع مأموران فدرال رسیدگی به شکایات مردم علیه سازمان‌های دولتی، رزرو می‌نماید.

مأخذ: مجلس نمایندگان بلژیک، نظامنامه داخلی، مواد (۲۴) و (۳۸).

۲-۱۱-۲. مبادله یا تعامل با دولت

کمیته‌ها می‌توانند گزارش‌های رسیدگی خود را که مشتمل بر توصیه‌هایی در مورد اقدام و عملکرد دولت است، مستقیماً به وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های دولتی مربوطه ارسال نمایند. در پارلمان لهستان، آیین‌نامه داخلی تصریح می‌کند که مخاطب یا گیرنده قطعنامه‌های کمیته، ملزم و موظف است که ظرف ۳۰ روز از زمان دریافت اعلام نظر و موضع‌گیری کند، مگر آنکه دبیر یا منشی مجلس، محدوده زمانی دیگری را تعیین نماید. پاسخ‌ها در طول یک جلسه کمیته‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرند. اگر مخاطب یا گیرنده، در زمان مقرر اقدام به پاسخ دادن ننماید یا آنکه اگر کمیته پاسخ مربوط را غیررضایت‌بخش بداند، کمیته ممکن است قطعنامه را تجدید و تعویض نماید.

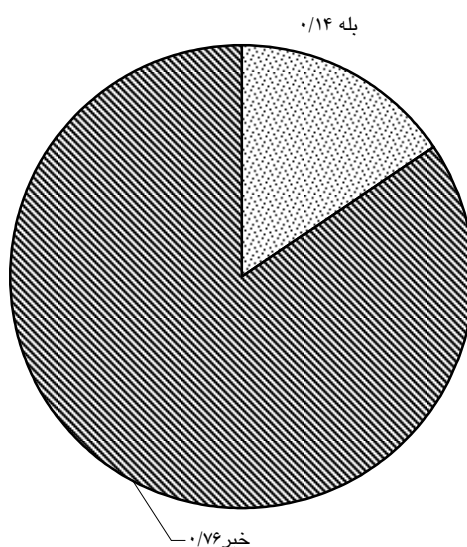
۲-۱۲. تحقیقات پارلمانی

درحالی که حوزه اختیار و صلاحیت کمیته‌های دائمی، به‌طور کلی در رابطه با وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی است یا آنکه پوشش‌دهنده کل یک حوزه یا یک بعد از سیاستگذاری است مسائل و مشکلات خاص می‌توانند در محیط‌ها و موقعیت‌های مختلف دیگر، مانند یک کمیته تحقیق نیز مورد

رسیدگی قرار گیرند. ۷۶ پارلمان از ۸۸ پارلمان نظرخواهی شده، از رویه‌هایی برای تأسیس و تشکیل کمیته‌های تحقیق برخوردارند. این کمیته‌ها می‌توانند کمیته‌های دائمی باشند که مانند کمیته‌های تحقیق در مورد مسائل خاص، عمل می‌کنند، یا آنکه می‌توانند کمیته‌های موقت باشند که به‌طور ویژه ایجاد می‌شوند تا تحقیقات پارلمانی را به انجام برسانند. در ۱۰ پارلمان از آن ۷۶ پارلمان، کمیته‌های تحقیق ممکن است یا در قالب کمیته‌های دائمی یا کمیته‌های موقت، تأسیس و تشکیل شوند.

نمودار ۴. آیا پارلمان می‌تواند کمیته‌های تحقیق تأسیس کند؟

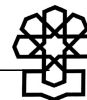
Source: IPU

یک تحقیق پارلمانی، انعکاس و بازتاب نقش پارلمان در نظارت بر دولت است. از این رو مجلس سنا در اتریش، جمهوری چک، آلمان و لهستان که از هیچ‌گونه نقش اساسی و قانونی در نظارت بر دولت، برخوردار نیستند، نمی‌توانند کمیته‌های تحقیق تأسیس کرده و تشکیل دهند. در اسلونی، مجلس سنا نمی‌تواند کمیته‌های تحقیق تأسیس کند، اما می‌تواند تقاضا کند که مجلس عوام چنین کمیته‌ای را ایجاد کند.

• ویژگی‌ها و خصوصیات مشترک

صرف‌نظر از رویه و شیوه‌ای که برای تشکیل کمیته‌ها به‌کار رفته است، تمامی کمیته‌های تحقیق، از ویژگی‌های مشترک و یکسان خاص و معینی برخوردارند:

- آنها از اختیارات ویژه رسیدگی و تحقیق برخوردارند،
- اختیارات ویژه آنها تنها در ارتباط با موضوعات تحقیقاتی فوری، قابل اعمال و استفاده است

که می‌تواند بسیار محدود باشد.

- آنها می‌توانند در خلال یک دوره تقنین یا در طول یک جلسه پارلمانی تأسیس شوند.

- آنها توسط مجلس تأسیس می‌شوند.

- پس از ارائه یک گزارش نهایی به مجلس در طول یک دوره زمانی معین و خاص، کمیته تحقیق

کار خود را متوقف می‌کند.

- تحقیقات توسط کمیته‌های دائمی

در ۱۳ پارلمان از ۸۸ پارلمان که به پرسشنامه پاسخ دادند، تحقیقات پارلمانی می‌تواند به یکی از کمیته‌های دائمی ارجاع داده شود. در قالب و چارچوب‌های تحقیق پارلمانی، اختیارات کمیته‌های دائمی افزایش و ارتقا می‌یابد. در پارلمان‌های کامرون، ساحل عاج، ایسلند و لتونی کمیته‌های دائمی تنها می‌توانند برگزاری جلسات استماع یا بازدید از نهادهای دولتی را در چارچوب و قالب یک تحقیق پارلمانی انجام دهند.

- روند ارجاع

در بیشتر این ۱۳ پارلمان کمیته‌ای که متمایل به انجام یک تحقیق یا رسیدگی است باید از صحن علنی مجلس کسب اجازه کند. آیین‌نامه داخلی می‌تواند پیش‌بینی و مقرر کند که درخواست یک کمیته برای انجام یک تحقیق معمولاً پذیرفته شود، مگر آنکه با مخالفت و اعتراض روبرو شود.

کادر ۲۰. تقاضای اختیارات ویژه توسط کمیته‌های موجود در مجمع ملی فرانسه

کمیته‌های دائمی و کمیته‌های خاص، می‌توانند از مجمع تقاضا کنند که در ارتباط با یک مأموریت مشخص و برای یک دوره زمانی معین کمتر از ۶ ماه، اختیارات ویژه‌ای به آنها اعطا شود.

رئیس کمیته دائمی یا کمیته خاص، که به دنبال اخذ اجازه یا مجوز خاصی است، از رئیس مجمع درخواست اجازه می‌کند تقاضاها بلافاصله بر روی تابلوی اعلانات نصب می‌شوند و برای دولت و برای رؤسای گروه‌ها و کمیته‌ها نقل و بازگو می‌شوند. اگر رئیس مجمع هیچ‌گونه اعتراض و مخالفتی از طرف دولت، رئیس یک کمیته یا رئیس یک گروه، قبل از جلسه دوم و پس از نصب تقاضا، دریافت نکند، تقاضا مورد پذیرش و تأیید قرار می‌گیرد.

مأخذ: مجمع ملی فرانسه، نظامنامه داخلی، ماده (۱۴۵) ۳۰؛ و فرمان شماره ۵۸، ۱۱۰۰، ۱۷ نوامبر ۱۹۵۸، ماده (۶).

۱۳-۲. کمیته‌های تحقیق موقت

کمیته‌های تحقیق ممکن است رسیدگی‌های نسبتاً فشرده‌ای را در طول یک دوره زمانی نسبتاً کوتاه، انجام دهند و این امکان و پتانسیل را دارند که واقعیت‌هایی را که ممکن است برای دولت ناراحت‌کننده و آزاردهنده باشد، افشا و برملا کنند. برخلاف کمیته‌های دائمی، کمیته‌های موقت تحقیق با یک قطعنامه از مجلس پارلمان، تأسیس می‌شوند.

- قطعنامه مدت زمان فعالیت کمیته را تعیین و مشخص می‌کند،

- مأموریت‌ها و اختیارات کمیته‌های موقت به بررسی موضوعاتی محدود هستند که در

چارچوب ارجاع قطعنامه مجلس، تعیین و مشخص شده‌اند و می‌توانند بسیار محدود باشند،

- ماهیت تحقیق در قطعنامه مشخص و تصریح می‌شود،

- یک کمیته تحقیق می‌تواند از کمیته‌های عادی، کوچک‌تر باشد، گرچه اصل نمایندگی عادلانه و

منصفانه گروه‌های سیاسی پارلمانی، حفظ و رعایت می‌شود.

۱۴-۲. اقدام و طرح (ابتکاری) در خصوص تأسیس یک کمیته تحقیق

کمیته‌های موقت تحقیق معمولاً پیرو پیشنهاد و درخواست اعضا تأسیس و تشکیل می‌شوند. موارد استثنا اتریش و دانمارکند که در آنها تنها کمیته امور داخلی مجلس (کمیته اصلی و کمیته آیین‌نامه داخلی به ترتیب) این اختیار را دارند که تأسیس یک کمیته تحقیق را درخواست و پیشنهاد نمایند. برخی پارلمان‌ها، دولت نیز می‌تواند تأسیس چنین کمیته‌هایی را پیشنهاد و مطرح نماید.

در اکثر کشورها، یک عضو مستقل پارلمان می‌تواند پیشنهادی را برای تأسیس یک کمیته تحقیق

موقت، ارائه دهد. با این وجود، در هفت پارلمان از پارلمان‌های نظرخواهی شده، تعداد حداقلی از

امضاها ضروری و الزامی است، یعنی از هشت امضا تا یک‌پنجم کل اعضا در مواردی در نظر گرفته

می‌شود. در رومانی و اسپانیا گروه‌های سیاسی پارلمانی نیز مجازند که تأسیس یک کمیته تحقیق را

پیشنهاد و درخواست کنند. در اکثر موارد، پیشنهاد تأسیس یک کمیته تحقیق، توسط یک اکثریت در

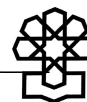
مجلس مورد تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد، نه بر طبق اینکه چه تعداد امضا جمع‌آوری شده است. در

بنین، فرانسه، گابن، نیجر و توگو پیشنهاد تأسیس یک کمیته تحقیق در مورد یک مسئله خاص به یکی

از کمیته‌های موجود ارجاع داده می‌شود که حوزه صلاحیت آن دربرگیرنده مسئله است. سپس

کمیته پیشنهاد و گزارش‌ها را مورد بررسی قرار داده و به مجلس برمی‌گرداند و مجلس براساس این

گزارش در مورد تأسیس و تشکیل کمیته تحقیق، تصمیم‌گیری می‌کند.

طرح اقلیت

در هفت پارلمان اروپایی یک اقلیت واجد شرایط (بین یک‌پنجم و یک‌سوم از کل اعضا) می‌تواند درخواست کند که مجلس یک کمیته تحقیق تشکیل دهد و مجلس در قبال این چنین تقاضایی این تعهد و وظیفه را دارد که چنین کمیته‌ای را تشکیل دهد. قانون اساسی آلمان تصریح می‌کند که «بانداستگ» باید زمانی که یک پیشنهاد یا درخواست از سوی یک‌چهارم کل اعضای آن مطرح می‌گردد، یک کمیته رسیدگی تشکیل دهد.

اختیارات ویژه

۱. کمیته‌های تحقیق، معمولاً با اختیاراتی بیشتر از اختیارات کمیته‌های دائمی عادی، تجهیز می‌شوند تمهیدات و مقررات مربوط به کمیته‌های تحقیق گاهی اوقات در ضمیمه آیین‌نامه داخلی یا حتی در یک سند قانونی جداگانه و مستقل به چشم می‌خورند. در ۱۴ پارلمان، ادله و مدارک تنها می‌توانند در کمیته‌های تحقیق موقت، اخذ و دریافت شوند. به کمیته‌های تحقیق، اختیارات ویژه دیگری نیز اعطا می‌شود. مثال، در بانداستگ آلمان.

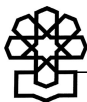
۲. آیین‌نامه داخلی کیفی باید تغییرات لازم^۱ را نسبت به اخذ ادله و مدارک اعمال کند. یعنی باید با جرح و تعدیل لازم و با تغییرات ضروری در مورد اخذ ادله و مدارک عمل نماید. حریم خصوصی مکاتبات ارسالات و ارتباطات تلفنی (ارتباطات راه دور) نباید تحت تأثیر قرار بگیرد.

۳. دادگاه‌ها و مسئولان اداری - اجرایی باید ملزم به ارائه کمک قانونی و اجرایی باشند.

۴. تصمیمات کمیته‌های رسیدگی‌کننده و تحقیق‌کننده نباید در معرض تجدیدنظر قضایی قرار گیرند. دادگاه‌ها باید آزاد و مختار باشند که واقعیت‌هایی را که موضوع رسیدگی بوده‌اند، مورد ارزیابی و تصمیم‌گیری قرار دهند.

هیئت‌های نمایندگی

پارلمان می‌تواند انواع مختلفی از هیئت‌های نمایندگی را به منظور جمع‌آوری اطلاعات تشکیل دهد. تحقیقات پارلمانی می‌توانند از طریق (هیئت‌های اطلاعاتی) انجام شوند. هیئت‌هایی از این نوع می‌توانند در یک کمیته دائمی تشکیل شوند یا آنکه مستقیماً توسط مجلس عمومی دایر گردند. در هر حالت، از هیئت‌ها این انتظار می‌رود که برای برآورده کردن نیازهای کل مجلس کار و فعالیت کنند. هیئت‌های اطلاعاتی پارلمان می‌توانند به خارج از کشور اعزام شوند، در میان این‌گونه هیئت‌ها، هیئت‌های نمایندگی اعزامی به جلسات بین‌المللی و هیئت‌های بین پارلمانی قرار دارند.

هیئت‌های اطلاعاتی در کمیته‌های دائمی

رویه‌ای که برای تشکیل دادن این‌گونه هیئت‌ها وجود دارد، مشابه همان رویه‌ای است که کمیته‌های موجود برای انجام یک تحقیق پارلمانی از آن استفاده می‌کنند. کمیته درخواست مجوز به مجلس یا رئیس آن ارائه می‌کند و موضوع یا موضوعاتی که باید مورد بررسی قرار گیرد را مشخص می‌نماید. پس از کسب تأیید و اجازه، کمیسیون یک یا چند تن از اعضای خود را تعیین و منصوب می‌کند تا تحقیق را به انجام برسانند. هدف از این نوع هیئت این است که اطلاعاتی را که مجلس برای اعمال نقش نظارتی خود بر دولت، بدان نیازمند است، به‌دست آورد. این‌گونه هیئت‌ها، که در کمیته‌های دائمی مستقرند، می‌توانند به بیش از یک کمیته به‌طور همزمان خدمت نمایند.

کادر ۲۱. هیئت نمایندگی مالی در سوئیس

هیئت نمایندگی مالی مجالس فدرال، متشکل از سه عضو از هر کدام از کمیته‌های مالی است و نظارت دائمی، در مورد امور مالی عمومی و دولتی را به انجام می‌رساند. در راستای این هدف، وی از اختیاراتی برخوردار است که وسیع‌تر از اختیارات کمیته‌های مالی پارلمان است. هیئت نمایندگی مالی، به‌عنوان یک دادگاه حسابرسی عمل می‌کند اما بدون آنکه یک هیئت یا مجموعه قضایی به‌حساب آید. وی ملزم و موظف است که گزارش سالانه خود را فقط به کمیته‌های مالی ارائه دهد. با این وجود، این گزارش به تمامی اعضای پارلمان نیز ارائه می‌شود، اعضای پارلمان ممکن است سؤالاتی بکنند و توضیحاتی بخواهند. همچنین، هیئت نمایندگی مزبور، پس از ۶ ماه از فعالیت یک گزارش تهیه و تنظیم می‌کند یا آنکه نتایج و یافته‌های خود را بلافاصله به کمیته‌های مالی، انتقال می‌دهد.

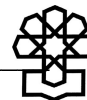
مأخذ: IPU، مقیاس praline درخصوص نظارت پارلمانی.

- هیئت‌های اطلاعاتی که توسط مجلس تأسیس می‌شوند

برخلاف هیئت‌های دایر شده در درون کمیته‌های دائمی، هیئت‌های اطلاعاتی تأسیس شده توسط مجلس، مستقیماً به مجلس خدمت می‌کنند. در مجمع ملی فرانسه، رهبر مجلس موضوع برپایی یک هیئت اطلاعاتی را طرح می‌کند.

کادر ۲۲. هیئت‌های اطلاعاتی مجمع ملی فرانسه

هیئت‌های تحقیقی ممکن است توسط کنفرانس رؤسا و به درخواست رئیس مجمع تعیین و منصوب مأمور به‌کار شوند. گزارش‌های هیئت‌های تحقیقی منصوب شده توسط کنفرانس رؤسا، ممکن است بدون هرگونه رأی‌گیری در جلسه عمومی، برای بحث و بررسی ارائه گردند. درحالی که این‌گونه هیئت‌ها قرار است در راستای اهداف اطلاعاتی منظور شوند و این انتظار از آنها وجود ندارد که مسئولیت اعضای مربوطه دولت را مشخص نمایند، با این وجود باز هم آنها می‌توانند به مسائل (موضوعی) تا روز، که برای تمامی گروه‌های سیاسی پارلمانی حائز اهمیتند بپردازند.

این‌گونه هیئت‌ها از مارس ۲۰۰۳ مسائل زیر را مورد بررسی قرار داده‌اند:

- پوشیدن و به سر گذاشتن علائم و نشانه‌های دین و مذهب در مدارس،
- امنیت حمل‌ونقل هوایی،
- بیمه درمانی،
- آزمایشات مربوط به ارگانسیم‌ها تغییر یافته به لحاظ ژنتیکی و استفاده از این ارگانسیم‌ها،
- خانواده و حقوق کودکان،
- خطرات و پیامدهای قرار گرفتن در معرض پنبه‌های نسوز،
- اثر گلخانه‌ای.

مأخذ: مجمع ملی فرانسه، نظامنامه داخلی، ماده (۱۴۵)، وبسایت مجمع ملی، هیئت‌های اطلاعاتی تشکیل شده توسط کنفرانس وزرا.

- هیئت‌های نمایندگی پارلمانی اعزامی به جلسات بین‌الدولی

هیئت‌های اطلاعاتی تشکیل شده توسط مجلس می‌توانند در صورت ضرورت، تحقیقات و رسیدگی‌ها را در خارج از کشور انجام دهند. هیئت‌ها ممکن است هیئت‌های نمایندگی پارلمانی اعزام شده به جلسات بین‌الدولی و بین پارلمانی را شامل شوند. برگزار کردن جلسات بین‌الدولی، مانند کنفرانس‌های سازمان ملل متحد، به اعضای پارلمان این اجازه و امکان را می‌دهد که سیاست‌های دولت را مورد پیگیری و نظارت قرار دهند و تخصص در آن حوزه از سیاست را توسعه دهند. در ۳۱ کشور از ۸۸ کشور نظرخواهی شده، پارلمان می‌تواند تصمیم بگیرد که آیا هیئت نمایندگی خود را به جلسات بین‌الدولی اعزام نماید یا خیر. گزارش‌های ارائه شده توسط هیئت‌های نمایندگی پارلمانی به جلسات بین‌الدولی می‌تواند مبنا و اساسی را برای استفاده از ابزارهای نظارتی عمومی و مشترک، فراهم و ارائه نماید، از جمله بحث‌ها و تبادل نظرها در جلسه عمومی و در کمیته‌های پارلمانی.

منبع و مأخذ

- Hironori Yamamoto, Tools for Parliamentary Oversight: A Comparative Study of 88 National Parliaments, Inter Parliamentary Union 2007.

شماره مسلسل: ۱۰۳۰۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ابزارهای نظارت پارلمانی (۱) (مطالعه تطبیقی ۸۸ پارلمان)

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست داخلی - مطالعات پارلمانی)

ترجمه: احمد رحیمی مقدم

ناظر علمی: ابوزر گوهری مقدم

متقاضی: معاونت پژوهشی

سرپرستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۴/۱۴